

Dnešek

ROČNÍK I.

V PRAZE 27. ÚNORA 1947

CENA Kčs 3.50

Odtemněné kouty

JAROSLAV P. BLAŽEK

Mezi dobrem a zlem

MICHAL MAREŠ

O ústavu mezi Čechy a Slováky

MORAVUS

Příruční dějiny NOÚZ

ANTONÍN HORSKÝ

»... o čest studentů i university!«

OTTO GRÁF

De profundis

K té vlčí svobodě — Ruzyň — Zlatá česká máma... — Češi a Němci - příměr — Komu se smíme smát? — Zemědělství družstevně — Český gramor — Lid a vůdci — Aspoň tři děti — SČM — SČM s druhé strany — Studentské sněmování — Boj o čtyři miliardy

PRO RADOST Z DOBRÉ ÚRODY

naše

OSIVA • SADBA • SEMENA • MOŘIDLA • POSTŘIKY

Provedte předjarní postřik ovocných stromů • Vaše stromy jej nutně potřebují

FAVOREM zničíte vajíčka škůdců a zárodky nemoci

PRAHA II • DLÁŽDĚNÁ 6

Calanda

nové švýcarské psací stroje

Representace pro Československo
ANTONÍN JANKŮ,
Praha II, palác Fénix, tel. 355-13

dodává E. FORMAN, v národ. správě,
PRAHA II, Žitná 18. Telefon 253-90.

CESTA KE ZDRAVÍ:

Pravidelně do poradny!

*Ze Slaného
sladké!*

LUKA

POVÁRNA VE SLANÉM

Desserty - čokoláda - cukrovinky

Vzácné tkaniny

obarvíte krásně a bezpečně osvědčenými barvami na látky Brauns.

Brauns
dokonalé barvení doma

Matoušek a Havlík, Hradec Králové II.

VELKÉ POSTAVY NAŠEHO UMĚNÍ

Baar, Vrchlický, Karel Burian, Bennoni, Destinová, Hübnerová, Kubelík, Laudová, Pollert, Ševčík, Weis

oživají ve vroucích, důvěrných vzpomínkách

Zdeňka Bořka Dohalského

Nedlouhé, krásným jazykem psané články, uveřejňované v letech 1929—1937 v Lidových novinách, podávají výstižné lidské portréty spřátelených umělců, zachycené v jejich nejvlastnějším soukromém i uměleckém prostředí, a vyšly nyní sebrány v knihu

OPUŠTĚNÝ STŮL

Knihy má 312 stran. Za cenu 96 Kčs u všech knihkupců.

FR. BORO V Y.

Informují Vás o mezinárodních událostech
řídí univ. profesor Dr. Vlad. Procházka,
měsíčník má 96 stran • Cena 9 Kčs.

OBSAH DNEŠKA Č. 48: EDVARD VALENTA: Soudec, agitátor a anonym. — BOHUMIL ČERNÝ: K hodnocení domácího odboje. — Dr. JAN HERBEN: Historie se opakuje. — R. RELICH: O občanské výchově a některých školních záležitostech. — OTTO GRÁF: »...o čest studentů i university!« — Návrh řeči pro experta v ústavním výboru. Z domácí kuchyně ÚRO. — Quod erat demonstrandum... — Sekretariáty a 17.000 — Stranictví — Rozhovor s dítětem ze smíšeného manželství — Logika nahého v trní — Sovětský vzor — Každodenníček našich ministrů — Zloděj je zloděj SCM — SCM s druhé strany — Boj o čtyři miliardy — Rozhlas

Dnesek

řídí Ferd. Peroutka

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 85.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 8.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskárna Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 32.

Odtemněné kouty

Velké pozdvižení lidu v květnové revoluci značně rvedlo hladinu zájmu o věci veřejné i soukromé. Jestliže věci veřejné zůstaly po povrchu, obklopeny se všech stran denním světlem, měla kritika práci poměrně snadnou, i když ne lehkou. Proto náprava věcí veřejných, pokud nápravy potřebovaly, postupovala poměrně rychle a udělali jsme již značný pokrok směrem ke konsolidaci poměrů. Zbytečné stranictví brzdí snahy o rychlejší postup k normálním poměrům.

Ale něco nám zůstalo pod povrchem. Vytvořilo se velké množství koutů a zákoutí, umně zatemněných, kde se mohly skrývat osobní zájmy, jež denního světla nesašejí. Není třeba se příliš rozhořčovat, že se to stalo. Je těžké bojovat s letorou, boj se sobectvím člověka není nijak lehký. Dokonce je jisté, že je musíme zařadit jako stálou průvodní veličinu každého lidského snažení. Kdyby to bylo jen sobectví, ale do temných koutů se ukryla hrabivost, pohodnost, nemravnost a ostatní nečtosti ze sedmera hlavních hříchů.

Naše společnost, která se nazývá novou společností, musela chtěj nechtěj odtemnit i tyto kouty, aby se nám všem mohlo lépe dýchat. Nejen odtemnit, ale řádně prosvítit, vytáhnout leccos a leckoho na denní světlo, zvážit, rozvážit, posoudit a rozsoudit. Někde to šlo klidně, přistižený jen trochu klopal oči na silném světle, ale u mnohých se narazilo. Snažili se svou osobu zamlít řečmi o právu revoluce, o slibu význačné osoby (která se ho tenkrát v květnu chtěla zbavit jako nepříjemného dotěravce a proto řekla ano, aniž uvažovala o následcích nebo důsledcích), o zájmu strany, korporace, instituce.

Nedávno jeden z vyšších úředníků vyslovil radostně: »Človče, už žijeme v právním státě, už se objevují disciplinárky.« Těžko posoudit, jak to myslil, ale skutečností nespornou je, že se zlo začíná trestat, padni komu padni. Už se bez trestu nemůže veřejný zaměstnanec toulat bez svolení úřadů v různých funkcích v přerozmanitých organizacích nebo cestovat bez cíle, jen aby se vyhnul přikázání na nové působiště. Revise všech dovolených vysmejčila různé koutky, v kterých se to tak pěkně dřímalo.

Stejně se odkrývají kouty v divadle a ve filmu, v rozhlase, v pohraničí, v SNB, v znárodněných podnicích, v různých na pohled honosných institucích. Jako králíci za uši jsou vytahováni človíčkové, kteří v době, kdy národ jásal a začal pracovat, se stáhli pod povrch a křečkovali. Objevují se padělaná vysvědčení a osvědčení, nepravé dokumenty, nesprávné údaje, zamáčené trestní rejstříky, ale také politické legitimace, různá doporučení a pod. Trochu křiku, nějaká nevrlost v tisku, tu a tam intervence, ale celkem jdou již věci svým pořádkem. Slušní lidé začali volně dýchat.

V době, kdy se chceme plně věnovat zdaru dvouletky, nebylo možné ponechávat zmíněné kouty bez dozoru. Dokončuje se očista našeho veřejného života. Začíná se pracovat s vědomím odpovědnosti, úřaduje se podle předpisů litery a ne podle nějakých tuh neznámé společnosti, které se nesprávně říká lid. Nepoctivost se trestá, přichází se na mnohé věci, o kterých se přistižený domníval, že se na ně nikdy nepříjde. Boží mlýny melou pomalu, ale jistě.

Jako vždy, vyhrávali a vyhrávají lidé čestní, slušní a poctiví. Ještě loni před volbami byl náš veřejný život zakřiknutý. Podzemní dunění rozpoutaných žilů vyvo-

lávalo štítivé pocity, normální lidé s pocitem studu odvraceli zrak od zjevů, možných jen v dobách ne normálních. U mnohých to byla obava, aby se nezašpinili, proto raději ustupovali před široce otevřenými slovy a roztaženými lokty. Ale objevovali se muži a ženy, kteří měli odvahu postavit se proti kalným vodám, jež vycházely z oněch temných koutů a koutků. Vydrželi, když na ně stříkala pěna nenávisti. Jejich příklad strhoval, přicházeli noví a noví objevitelé temných koutů a začalo se odtemňovat. Tu a tam se ještě strhne křik a začne lomoz, ale radujte se, slušnost vyhrála nad neslušností, poctivost nad nepoctivostí, dnes se již ví, co platí a co neplatí, co se smí a co se nesmí.

Lépe se nám dýchá, ale musíme chtít, aby se dýchalo ještě lépe. Proto do dalších výprav, aby se všude odtemnilo, aby se vytáhly všechny opony, za kterými se nehrálo, ale čachrovalo, podvádělo, šidilo. Chceme světlo, posvítit si na všechno, co se ho štítí, chceme mít čisto. Narýsuje silnou čáru, která oddělí dobro od zla, právo od nepráva, lidi slušné od neslušných. Co nesnese denního světla, to musí zajít, nezachrání je žádná křiklavá agitace, žádné pokusy o skandalizování. Zatemnění bytů se skončilo v květnu 1945. Zatemnění podzemních koutů se končí s určitým zpožděním. Ale hlavní je, že se již nebude prodlužovat.

Jaroslav P. Blažek

poznámky

De profundis

Jde novinář krajem u Prahy. Stále a stále se vrací k rozsudku nad předáky Henleinovy strany. Soud vyhověl společnému přání odsouzených: nespoutat jim ruce. Kundt prosil německy o odevzdání dopisu rodině: »Bůh chraň mou rodinu a můj národ.« Pokračoval česky: »A také českému národu přeji mír.« Zemřel ve 14.59 hod. Poslední Hans Krebs prosil o odeslání dopisů a poděkoval dr. Kozákovi za dobré zacházení a za pečlivé vedení procesu. V 15.08 hod. konstatoval lékař smrt muže, který dávno před Hitlerem založil stranu hákového kříže...

Novinář, jdoucí krajem u Prahy, je dojat. A chtěl by toto dojetí vysvětlit:

Psal články a poznámky proti Henleinově straně ještě v době, kdy nenesla na svých praporech písmena SdP a kdy se jmenovala ještě sudetoněmecká Heimatsfronta. Když po prve se objevilo jméno Konráda Henleina a když těžko se v Praze sháněly zprávy o tom, kdo to ten Konrád Henlein vlastně je. Přicházel homo novus. Turnerský cvičitel z Aše. Volal po sjednocení Němců. Tak volali mnozí před ním a nepodařilo se jim to. Podaří se to K. Henleinovi? Ano, podařilo. Ne proto, že měl schopnosti, ale proto, že byl nástrojem Hitlerova nacismu. Popíral to. Našel by se z té doby jeho projev, ve kterém projevu je i opatrný nesouhlas s nacismem. Přicházela nová jména. Rozlila se řeka projevů. Nejprve byl loyální. Ano, stojí na půdě státu, nechtějí nic jiného, než dohody s Čechy. Reka projevů, polemiky, poznámky, dokazující, že Henlein a Hitler jedno jsou. Ale SdP byla opatrná ve svých projevech. Hrála hru, jak jí byla přikázána.

Jsou v té době čeští lidé, kteří nechápu pravou podstatu Henleinovy strany. Je to mladé hnutí, proč bychom se s ním nemohli dohodnout? A kdo ví — říkají jiní — k čemu nám tato strana nemůže být dobrá? S ní by bylo možno utvořit vládu bez socialistů. S ní by bylo možno vládnout bez socialistů a i proti nim!

Přichází chvíle, kdy SdP může hovořit otevřeně. Ano, vždy jsme stáli za Hitlerem a vždy jsme chtěli rozbít Československo! SdP hovoří otevřeně. A v Československu na-

stává ticho a mlčení. Je slyšet kroky německých bot. Přichází SS, gestapo; přichází von Gregory, von Wolfram a jiní. A novinář vzpomíná na ty, kteří odešli. Ještě před nedávnem tu byli v té budově, věřili a doufali, hádali se a dohodovali se; každý z nich byl svět pro sebe, každý by vystačil na knížku, každý jiný a všichni stejní, každý věřící a svým způsobem bojující; novinář se dívá do kraje, do bílého kraje a je mu divno u srdce; ano, tak hovořil s nimi, tak byli živí mezi námi; teď jsou daleko a mají kolem hlavy něco jasného, světlého; Fuchs i Pešl, Hofman i Schmoranz, König i Kříž, a jiní a jiní, kteří padli v tomto boji. Jako tisíce jiných.

A zase stáli předáci SdP v Praze. Ne už pod prapory SdP. Ne už s prapory s hákovým křížem. Ne s požadavky tak sestavenými, aby nebyly přijatelné. Ne v uniformách, do kterých je oblékl nacistus. Stojí za vězeňskou nemocnicí. Pod šibenicí. Ruce mají nespoutány.

Velké oddělení by musila mít knihovna, která by chtěla seskupit vše podstatné a důležité, co bylo u nás kdy napsáno o t. zv. českoněmecké otázce. Nuže: nebude napříště t. zv. otázky českoněmecké, pokud se tím rozumí nějaké spory Čechů s Němci v republice. Toto stýkání se a potýkání dvou živlů v české kotlině patří minulosti; nepokojná německá menšina byla odsunuta. Jistě to vnese nový prvek do poměru Čechů a Německa, který nebyl skončován ani porážkou nacistického Německa ani odsunem Němců; ale to už je jiná a nová kapitola. To už je poměr dvou států, v němž bude hodně záležet, na tom, jaké základy budou dány Německu.

Kruh se uzavírá. Vyšel kdysi Konrád Henlein z Aše, aby sloužil Hitlerovi. Nevíme ani, kde skončil sebevraždou. Přesnější jsou vědomosti o konci K. H. Franka a o konci henleinovců na Pankráci.

Člověk slyší v klidu krajiny cosi, čemu se říká: kroky dějin. Cosi, co říká, že je spravedlnost, velká a mocná, i když nám její zákony unikají. Není to nějaká spravedlnost, která by zvitězila sama sebou. Lidé stále a stále musí pomáhat, aby spravedlnost mohla zvitěžit a zvitězila. Ale je nějaká zákonitost života a dějin; je už to nějak ve vývoji, ve vzduchu, ač nespravedlnost národní, politická, sociální a jiná bude tak dlouho burcovat vzdor a odpor, až se nakonec zhroutí. I to je velké poučení posledních let. Není mocí, která by mohla vládnout prostou mocí. Tvrdou mocí.

Stáli za vězeňskou nemocnicí; nechtěli mít spoutané ruce. Bylo jim vyhověno. Co je teď v nás? Radost nad zhroucením všeho toho zla? Jistěže. Radost nad jejich národní, politickou a posléze i osobní porážkou? Jistěže. Ale ještě něco více: vědomí, že v lidstvu je zákonitost obrany proti zlu, že v lidstvu je zákonitost vítězství pravdy nad násilím. Není to nějaký mechanismus, který pracuje bez pomoci lidské. Naopak: vyžaduje ji.

I v tomto časopise, kdy se ještě jmenoval jinak, psal novinář proti Henleinovi a jeho straně. Shledával důvody, že SdP a nacistus jsou jedno. To vše je to tam. Cosi, proti čemu lidský život je jen písmem v moři, rozhodlo nakonec tuto při tvrdě, jasně a konečně. Ve vlacích, kterými odjížděli sudetskí Němci z Čech. Na Pankráci a jinde.

Česká krajina je tichá; mlčí. Lidé jdou po svých starostech a za zábavou. Kolik z nich se zamyslí nad tím, že poslední slova henleinovců za vězeňskou nemocnicí na Pankráci jsou i důležitými posledními slovy v sporu, který po staletí znepokojoval život v Čechách a na Moravě? Kolik z nich ví, že tu promluvila spravedlnost své velké a vážné slovo? — Český novinář si to uvědomuje. Vzpomíná na ty, kteří se toho nedožili. Na ty, kteří debatovali o tom, jak by se měla rozřešit t. zv. česko-německá otázka. Už se o ní nebude psát a debatovat. Už — není. Už se nebude debatovat o tom, jak to udělat, aby republika byla k Němcům spravedlivá, jak to je jen v jejich silách. Přijíhá jiná, velká, dějinná spravedlnost a rozhodla. Ti, kteří se toho dočkali, by se měli zamyslet nad hloubkou této spravedlnosti, která nesnese mocí, jež chce vládnout jen mocí. A to je velká síla uznání.

V. G.

K té vlčí svobodě

Přiznám se, že jsem si článku Bartova v »Hlasu osvobozených vězňů« nevěšl. Čtu tento list od určité doby jen zběžně. Nějak mi nemá o říci. Nedovede se rázně ozvat anebo zastat tam, kde se děje křivda. To »Národní osvobození« je denní list a mohlo by se říci listem starých legionářů, ale pero má mladé a nebojí se poukázat na závady. Nebojí se, že by mohl zavadit přitom o tu nebo onu politickou legiti-

maci. Bylo již několik křiklavých případů, kde se dalo a děje dosud bývalým politickým vězňům příkoří, ale zastání tam, kde by je především měli mít, nemají a nenajdou. Znám případ ředitele elektrárny, který pro svou národní nesmlouvavost byl zavřen po celou dobu války, na jeho místo se posadili jiní, ale milý politický vězeň se zpátky po osvobození nedostal, poněvadž se na něho vynalezlo známé slovo »asociální«, a není tím ředitelem dodnes. Snad mi zase v našem listě »Hlasu osvobozených vězňů« napíši, proč jsem já při své veřejné funkci nezakročil, jako mi to napsali v případě Pospíšilové, ale když jsem zaslal vysvětlení, co jsem podnikl, oč jsem se snažil a jak jsem byl i já, který byl tehdy předsedou ZNV země Moravskoslezské, hodně bezmocný, tedy to prostě neuveřejnil. Od té doby jsem nenapsal a nenapíši do »Hlasu osvobozených vězňů« ani řádky, poněvadž vidím, že se tam uplatňuje zase známé politické měřítko, jak se uplatňovalo mezi námi někdy v koncentracích. Nerad o tom píši, nechci o tom psát a nebudu o tom psát, poněvadž si myslím, že tam v tom »babylonském zajetí« jsme byli všichni jaksi svým způsobem vyšinuti, ale jsem velmi citliv na to, jestli se něco podobného přenáší i do nové republiky.

Tak daleko to jít nemůže a nesmí. Přicházejí za mnou bratři, abych jim podepsal, že se v koncentráku slušně chovali. Nevím, proč to naše organizace politických vězňů chce. Podepisuji to s jakýmsi odporem, neboť v tom cítím určité pomízení, že si nevěříme, že se musíme ověřovat. Vím, že v jednom případě dokonce zbavili politického vězně majetku, a také z důvodu, že se v koncentráku špatně choval, ač, koliv nyní, když je o majetku rozhodnuto — bylo to proti vůli mnohých nás, politických vězňů, kteří jsme pro konfiskaci nehlasovali — najednou prohlašují všichni, že se choval v koncentráku dobře. Ono je to tedy zase takové podle toho, jak se to vezme. Sám jsem sice novou přihlášku podepsal — toho věčného přihlašování a vyplňování dotazníků je tolik, že se tomu žádná nejjímavější byrokracie nevyrovná — ale potvrzení o svém chování jsem nesháněl a shánět nebudu, poněvadž to považuji za urážku a raději přestanu být členem. Tu také vidím, že se vskutku díváme jeden na druhého jako na vlka, a něco podobného by nemělo mít vůbec místa mezi bývalými politickými vězni.

Ale nyní několik poznámek k výměně názorů mezi Bartem a F. Peroutkou. Vskutku se divím, jak je možno tak povrchně číst, jak čte I. Bart. Psát o vlčí svobodě a připisovat ji těm, kdo se proti vlčí svobodě, proti vlčí dravosti stá, vějí, to je něco, co tu ještě nebylo. Nevím, umí-li I. Bart číst anebo nechce umět číst. Kdo u nás velmi dlouho vyvolával svévolnými počiny anarchii? My, kteří jsme proti tomu psali a jimž se dnes říká, že jsme pro vlčí svobodu, anebo ti, kdož si počínali hůře než anarchisticky a kteří za to jsou povyšováni za představitele skutečné svobody? Ať se jde p. Bart podívat na jižní Moravu do chorvatských obcí, a uvidí, jak si tam představitelé té nevlčí svobody počínali, jak mají i lidské životy na svědomí a jak nyní sedí za mřížemi

Pravda, v lecčems se shodneme všichni, ale v některých věcech, kde je třeba smyslu a často velmi jemného smyslu pro právo, pravdu a spravedlnost, tam jsme asi zastánci vlčí svobody. Na všechno máme dnes recept, se vším jsme hned hotovi, když se to nehodí do politického krámku. Ať mi to pan Bart nezáhlívá. V životě jsme se neviděli, nic jsme si osobně neudělali, ale ten dojem z jeho dopisu je hrozný. A pocit, že se takový článek mohl objevit právě v »Hlasu osvobozených vězňů«, ještě hroznější.

František Loubal

Ruzyň

Z ruzyňského letiště je letadlo za necelých čtyřia dvacet hodin v New Yorku. Tryskové motory mohou tuto dobu ještě značně zkrátit. Říkáme si, že »vzduch je našim mořem«. Máme v Ruzyňi a jinde možnost strhnout na sebe kus letecké dopravy, máme možnost, aby Ruzyň byla jedním z nejdůležitějších letišť v Evropě. Nemáme nejhorší techniky a techniku, nemáme špatné letce. Naše technika se ovšem zejména na tomto poli musí hodně učít od ciziny, musí střízlivě počítat, předvídat a uvažovat, do čeho se můžeme pustit, na co stačíme, kde budeme přejímat a přijímat a kde budeme tvořit a dávat. Což vše znamená velmi rozumně hospodařit se svými silami a velmi dobře využít příležitosti, které dnes jsou a které — zítra nebudou. Jsou města, která tuze zazlívají svým obecním tatíkům, že se kdysi bránili, aby těsně kolem nich vedla železnice. Ale podobná situace může nastat i v Ruzyňi. Dnes to

může být Ruzyň, ale zítra to už Ruzyň být nemusí. V letecké nezáleží na nějaké stovce kilometrů. Nebude-li to Ruzyň, bude to jiné letiště. Třebas kousek dál. Ruzyň může být velkým mezinárodním letištěm. Může však také být jednou z maličkých a vedlejších zastávek ve velké mezinárodní letecké síti.

Mnoho je nyní zpráv a článků o ruzyňském letišti. Je jich tolik, že čtenář, který »do toho nevidí«, této změní zpráv a článků nerozumí; jen tuší, že se tu hádají lidé a politické strany, že si navzájem vyčítají, kdo je vinen, že ruzyňské letiště nestojí za nic, kdo to byl, který někam daleko letěl a neměl tam co dělat, kdo to byl, který někam letěl a vzal s sebou svou paničku, kdo to byl, který způsobil škodu 250.000 Kčs, proč se jednou pořádala večere, která stála 150 tisíc Kčs, ačkoliv při tom na potřebné zařízení na letišti nejsou peníze. Prohlášení za prohlášením, polemika za polemikou, a čtenář je stále smutnější. Hádají se lidé, hádají se politické strany. A když se dva hádají, třetí se směje. A tím třetím bude ten, který získá velké mezinárodní letiště v srdci Evropy, které mohlo být — v Ruzyňi. A po letech budou chodit lidé kolem ruzyňského letiště a budou si říkat: toto letiště mohlo být velké, mohlo být jedním z nejdůležitějších uzlů světové a evropské letecké dopravy. A vzpomene si možná i na ty obecní taťky, kteří se tak dlouho hádali o železnici až — kolem jich nejela. V. G.

Zlatá česká máma...

Reportáž ze sklepního bytu

Bylo to drama, co jsem dnes viděl. Místo: Vršovice, Ruská třída č. 80. Děj: v rodině paní Berty Horákové, matky patnácti dětí. Aby truchloha byla úplná, musí mít prolog: Začnu tím, co bylo za okupace zabaveno.

V dubnu roku 1940. V těžkých dobách jsou české matky příkladem odvahy a obětavosti. Na Boží hod navštívil jsem paní Bertu Horákovou, matku početné rodiny. Jak žije a hospodaří za války tato matka s deseti dětmi? Je to zápas o holý život. Celou neděli myje a uklízí, v týdně se k takové práci nedostane; co chvíli musí všeho nechat a opatrovat děti. Je to nadlidský úkol, zná přísloví, že ruka, která hýbe kolébku, hýbe světem... Proč zde není její manžel, František Horáček? Je to ruský legionář a býv. čs. štábní rotmistr. Zatčen gestapem, je vězněn na Pankráči; byl obviněn ze sabotáže ve vojenském arsenále u Vyškova. Starosti jako balvan leží na srdci matky deseti nezaopatřených dětí, ale Berta Horáková odevzdané nese svůj kříž. Při 10 dětech vzala si tři posluhy. Prodává ze zařízení bytu, co se dá, aby děti neměly hlad. Žije ve stálém strachu a obavách, padá únavou. V noci pro děti zašívá a spí jen chvílemi, hlavou opřena o šicí stroj. Dvě děti už jí zemřely, div, že ten žal přežila. Avšak deset jí zůstalo a děkuje nebi, že jsou zdravé. Matka s deseti dětmi je celým světem opuštěna.

V únoru 1947. Čas se řítí jako lavina. Po sedmi letech jdu zase Ruskou třídou ve Vršovcích. Nedělní odpoledne a sněhová vánice. Otvírám dveře sklepního bytu rodiny Horákovy. Co vidím, připadá mi jako Erbenova česká balada. Matka chová na klíně své patnácté dítě — Jitku a zpívá jí národní píseň.

Vdova Horáková je bledá překvapením, chvěje se rozpakami »nad tím nepořádkem«: je nedělní odpoledne a ona pere prádlo. Ve všední den se k tomu nedostane... Při tom mi napadá, že dvouletka nám ukládá zvýšený výkon a malé uskovnění. Co je to proti práci a starostem této matky?

Chytám se stěbla a mluvím o loňské slavnosti květnové v pražském Národním divadle. Za účasti pana presidenta a jeho choti bylo významnější 24 matek z českých zemí. Za obětavost při výchově dětí a pilnou práci. »Jen sedm z těch maminek mělo tolik dětí jak vy, co že jste chyběla mezi nimi?« Usmívá se: »Jak bych já tam mohla přijít! Na takovou slavnost! Všdyž nemám co na sebe!« Prává dcera země Boženy Němcové...

Od svých 18 let je zvyklá žít uprostřed věčných rodinných starostí, minuty jí den vyměřuje lakomější než Harpagon. V pokoji je chladno, přiděl uhlí nepočítá s tolika dětmi. Drobtina naslouchá každému slovu, jsou to roztomilí caparti, jak je známe z Ladových obrázků. »Naše maminka musí šetřit« — vece sedmiletý Petr. »Když jsme měli tatínka, ten, aby uspořil za elektriku, chodil domů z kanceláře pěšky!« Ta bída v prostředí plném dětí je jako kus české historie. Matka Horáková dobře ví, že útrapy, pod nimiž klesá, jsou zápasem o opětné vzkříšení české duše a české

sily. Zazáří, když projevíte zájem o její děti — to jako by otevřela kroniku:

»Provdala jsem se v osmnácti, letos mi bude čtyřiačtyřicet let. Můj manžel zemřel loni, 50letý. Sama jsem z devíti dětí, z mých vlastních zůstalo na živu dvanáct, tři zemřely. Nejstarší Miroslava je diplomovaná sestra, významena se za revoluce. Je provdaná, má dcerku. Dagmar a Irenu jsem vypravila do pohraničí, tam je třeba pracovitých rukou. Mají však tuze malý plat, musím je podle možnosti podporovat... Marta se učí v Hradci. Doma mi zůstalo 8 dětí, šest je mladších než deset let. Co mne silí i těší — to musím zaklepat — děti i já jsme zdraví!«

Šest statných chlapečů a šest zdravých děvčát! Jaká to pýcha české mámy! Ty ruce co se nadřely a nohy dnem i nocí nachodily! I když jí srdce rvala bolest, ty ruce hladily a oči se usmívaly. Hle oči, které sledovaly 15 dětí od prvních krůčků, sluch, kterým zaléhalo tolik dětského pláče. Dnes slyší dvanáctkrát to sladké slovo: maminko. Nic nevadí, že k vánocům jim nemůže dát nic, než obejmout a pohladit: sůl nad zlato...

Paní Horáková kolébala nohou, držíc v obou rukou děti, plnila nebeský příkaz: »Množte se a naplňte zemi.« Neví, co je kino a divadlo. Naposled byla »tam dole v Praze« v roce 1938. Tenkrát před staroměstským orlojem ukazovala dětem, jak jdou apoštolové...

Zní to jako kapitola z národního hospodářství: »Vstávám o půl šesté ráno. Začnu uklízet a vše si připravovat, Mirek mi zatopí a postaví na kávu, Nataša jde pro mléko a nakoupit, Tomek hlídá ty nejmenší. Mám pensi 6 tisíc korun měsíčně. Je to hodně a není to dost — musím mně to stačit. Je k neuvěření, co se dnes musí vydat peněz, jen za mléko a chleba denně 70 korun. Děti se musejí najíst — jen za stravu vydam denně průměrně 200 korun. Nejvíce vařím bramborová jídla a polévky, kynuté knedlíky a povídkové měsíčky — to je u nás sváteční oběd. Sevci odvádím měsíčně 400 korun, chci-li koupit šaty, boty, prádlo, nedopočítám se, děj se co děj. Musím nastavit noci a šít ze starého nové, šaty, čepice, to všecko máma musí umět. Teď už je nám hej, to nejhorší je za námi.« Tak může mluvit jen žena, stvořená pro to, aby milovala, trpěla a odpouštěla. Přes tento odevzdaný zápas české matky nezaviněná bída kouká z každého kouta.

V hovoru opatrně zavádím o starosti s podivným slovem — populace. »Víte, jedna dáma mně za války řekla: Paní Horáková, já se vám divím! Když váš muž je tak lehkomyšlný, proč vy nemáte rozum?« Velmi mne to trápilo, musela jsem se s tím manželovi svěřit. Vzal mne do náruče a řekl: »Mami, jen se podívej, co českých lidí umíhá! Musíme mít hodně dětí, aby náš národ žil. Z takového houfu děti se nám narodil Dvořák, Arbes a Vrchlický. Kdyby naše matky vyznávaly vědu, které se říká »umělá pomoc«, nikdy by se nám nenarodil Bedřich Smetana a František Palacký. Byli z dvanácti dětí, Božena Němcová ze třinácti!« Byl to vzorný táta. Po 7 měsících jako zázrakem se dostal ze spárů gestapa. Vrátil se z vězení s podlomeným zdravím. Jako legionář ztratil místo a nemohl se nikde uchytit. Do noci vyráběl brašny a když nešly na odby, štábní rotmistr a pak berní úředník vzal lopatu a šel házet uhlí, v zimě sníh, dřel se jako já, aby děti neměly hlad. Celou dobu okupace byl pod policejním dohledem. Každou chvíli přišli nám do bytu gestapáci a převrátili vše na ruby. Po revoluci stal se leteckým poručíkem v Ruzyni — ale loni dohrál.

Po tom slově dostává záchvat pláče, propuká ztajený žal, který patří do dějin lidského hoře.

Ještě malou otázku: »Proč jste mne, paní Horáková, tak dlouho nechala čekat za dveřmi a zřejmě se zalekla mého příchodu?« — »Odpusťte mi — já měla za to, že jste od soudu... a že nás jdete vystěhovat. Mám velké starosti... víte, já... já celé noci nespím...« To už je vážná věc, dá-li se tato žena do pláče. Rodiny s mnoha dětmi jsou nevitáni nájemníci. Zde můžeme říci své »žaluji...«

Vdova Horáková, matka patnácti dětí, bydlí ve státním domě — ve sklepním bytě. Je vdova po státním zaměstnanci — vojenském gázistovi. Dům je majetkem finanční prokuratury, což je jiný státní útvar. Nikdo se jí ani slovem o této záležitosti nezminil. Začátkem ledna t. r. doručila jí pošta — soudní výpověď. Přišlo to jako blesk z jasné oblohy: »Do 14. března 1947 musí být váš byt vyklizen. — Okresní soud civiční pro Prahu-jih. Číslo spisu: V 324-46.«

Den 14. března 1947 se kvapem blíží, dodnes ani stéblo nikdo nepřelozil pro vdovu Horáčkovou. Matka patnácti dětí nemá zastání ani odvolání, než to, že nemá, kam by s dětmi složila hlavu. To proto, že její stranou je rodina a její politikou starosti a práce.

Od květnové revoluce jsem byl svědkem mnohých nečitelností a surovostí. Vše nasvědčuje, že přijde také osudný 14. březen matky Berty Horáčkové. Lidé, kteří budete při výkonu tohoto ortelu — připravte se na houf dětí a na bezbrannou českou mámu ve sklepním bytu. Vztáhnou se k vám sepnuté ruce, které nikdy nikomu neublížily. Nevím, budete-li schopni připravit ji o ten studený betlemský útulek. Nedovedu si představit, jak byste mohli spáchatí takovou křivdu!

Jaroslav R. Veselý

Češi a Němci — průměr

Patřím mezi ty postížené, kteří byli po revoluci zajistěni, držen jsem byl ve vazbě bez jediného výsledku 18 měsíců, a pak po krátkém výsledku propuštěn, když konečně se můj spis našel a došla na mne řada. V době pobytu na Pankráci jsem byl svědkem toho, jak Němci, odsouzení do 15 let, jsou zařazováni do odsunu. Byly tam dokonce dva případy odsouzených k 18 letům, byli také odsunuti »vzhledem k povaze věci a po uvážení státního zastupitelství nahlednutím do spisu...«. Tak nějak znělo odůvodnění. Nedovedete si proto představit — vzhledem k této praxi — radost Němců, kteří jsou odsouzeni do 15 let. Vědí, že nejdéle do měsíce jdou na odsun. Mají jen jediný zájem, aby nedostali nad 15 let. Je samozřejmé, že jakmile jsou dopraveni na naše hranice, jsou volni, protože v Německu neplatí žádný československý retribuční dekret.

Ptám se proto, jak to, že pro Němce byla vyhlášena amnestie do 15 let? Je přece jasné, že toto není nic jiného než amnestie suchou cestou. A v souvislosti s tím se ptám, proč amnestie pro Němce (o které ovšem veřejnost neví), a proč ne amnestie pro Čechy, aspoň do určité výše? Byla by to kapitola trapná, že Čech Čechu se dovede mstít pro malchérnosti, zatím co na druhé straně se odsouzení Němci hromadně odsunují za hranice. K čemu je tedy dobré celé to souzení Němců a vydržování dráheho soudního aparátu pro tyto účely? K čemu to divadlo?

Opakuji, jsem prostý člověk, a snad proto nedovedu pochopit, že po skutečné vinníky a svůdce je amnestie, zatím co tisíce Čechů, jejichž vina — jak jistě budoucnost ukáže — je často velmi, velmi pochybná, trpí ve vězeních a jejich postížené rodiny, ženy a děti, hladovějí.

J. B.

Komu se smíme smát?

Všem — jenom ne národním správcům, ředitelům národního podniku a předsedům závodních nebo podnikových rad, protože to je božstvo nedotknutelné i pro český humor.

V článku Dneška bylo správně uvedeno, že smát se novým mocným není dovoleno, při nejmenším se to nedoporučuje, ačkoliv především oni mohou být podle zákona o humoru a satíře dnešním terčem.

Nenašel se však zákon, závodní rada nebo odborová organizace, která by ochránila vtipálka před propuštěním ze závodu jen proto, že si dovolil reprodukovat vtip na mocné.

Šploni Hitlera a Mussoliniho neopomněli být prvními informátory, dozvěděli-li se nejnovější vtip o svých diktátorech. Podobně tomu je i nyní u mocných veličin. Propuštění ze závodu třeba několik dělnic, donese-li se jim k sluchu (špiónážní závodní službou), že byl o nich šířen vtip. To je dostačující důvod k okamžitému propuštění, bez souhlasu úřadu ochrany práce, protože tím bylo vysloveno přání smrti oběma »mocným«. Není však odvolání ani u KOB, ani u závodní nebo podnikové rady, ani u úřadu ochrany práce. Jen pokorný poklek na kolena, s uctivou prosbou o odpuštění může snad vtipálka omilostnit.

Je vidět, že v národním podniku nenašla se vedoucí osoba, která by základnu našeho českého humoru přeladila na jinou, světovější tóninu a dovedla s úsměvem (bez sankcí a nezákonného propouštění) přijmout český vtip a humor.

Jos. Zmrhal

Zemědělství družstevně

Nyní, v době zimní naskytá se příležitost, abychom se my zemědělci zamysleli nad svou budoucností a nad budoucností svých dětí. Poměry, ve kterých žijeme, nejsou natrvalo udržitelné, ať chceme nebo nechceme. Prožíváme veliké změny a čekají nás další, je třeba, dívati se dopředu.

Ríkáme mezi sebou docela otevřeně, že veliké změny jsou nutné, v zájmu samých zemědělců, v zájmu národa. Zemědělská půda je rozdrobena, a i když parcelky seelíme, zůstane většina usedlostí o výměře 10—15 měřic, kde stejně nelze s prospěchem využití nejnovějších hospodářských vymožeností; bude to stejně živoření pro vlastníky těchto hospodářství už z toho prostého důvodu, že když není obratu, není ani výtěžku. Přitom v malém každá práce vyjde poměrně drahá. S hlediska národního hospodářství je malé hospodářství plýtváním pracovní energií.

A jaký osud čeká velká hospodářství? Pracovní síly nejsou a ani nebudou volné, už prostě z toho důvodu, že všude jinde budou lépe placeny. Brigády jsou jen výpomoc z nouze. Viděl jsem nejen v pohraničí, ale i na Hané a na Pardubicku na 100—200měřicovém hospodářství dvě pracovní síly: hospodáře a hospodyně. Tento stav zlomí sebestilnější organismus i sebelepší ideály a lásku k půdě, protože nakonec člověk nechce být otrok.

Je třeba myslet na budoucnost, bez předsudků. Zdá se mně, že doba individuálního hospodaření je u konce. Náš zemědělec chce mít, a zaslouží si, úroveň jako tovární dělník. Náš stát nemá kolonie, aby z jejich laciné práce vyrovňoval disparitu svých pracovních tříd. Zbývá nám jen cesta pracovního kolektivismu, s konečným ideálem levné a racionální práce velkými stroji na láněch ne měřičkových, ale stahektarových, s poklidem dobytka ve stovkách, s praním prádla pro celou obec atd. Pak se rolník nebude muset dít, neboť velkou část dřiny převzme na sebe stroje. Pracovní síly zde ušetřené budou volné pro továrny a doly. Rolník bude rovnoprávný s ostatními pracovníky národa. Pak teprve může zmizet tak zvaná disparita mezi cenami zemědělských a průmyslových výrobků. Toto však předpokládá zabezpečení rolníka pro stáří a zbavení ho starostí o děti. Jen kvůli nim se lopotí a utrhuje si od úst.

Přemýšlejte, zemědělci, o těchto nových myšlenkách, o budoucnosti svého stavu a svých dětí. Jsou to věci a starosti naše! Zaveďme veřejnou výměnu názorů, bez politického zabarvení a také bez třídní zaujatosti, pěkně klidně, tak hezky po selsku. Napište mně na adresu: Jan Hromčík, rolník, Nivnice č. 38, okr. Uh. Brod.

Jan Hromčík

Český gramor

Gramor, to je analogie morzakoru v hudbě a znamená to gramofonový mor. Je o něm třeba říci několik slov.

Když se konala programová konference českého rozhlasu v Karlových Varech, kde byla také vytýkána ubohá úroveň hudební části pořadů, prozradili utrpení rozhlasoví pracovníci, že vina na dokonalém zničení hudebního vkusu českého lidu nepadá pouze na jejich hlavu, ale že to zaviniili hlavně zestátněný český gramofonový průmysl. Tento průmysl, nad nímž bdí stejně jako nad rozhlasem ministerstvo informací, cpe prý do rozhlasu výtrvale desky úrovně tak strašlivé, že před příslušnou výběrovou komisí propadne někdy devadesát procent gramofonových novinek, zpravidla však sedmnaoť z dvaceti. Zbytek, po krajních rozpacích schválený a tedy k vysílání a tím i k mocné reklamě připuštěný, je pak onen šmejd, nad nímž ucho hudebně citlivé tak trne. Dověděli jsme se, že tu to nestvůrnou muziku, která je nazývána hudbou venkovskou nebo lidovou, skládají naprostou většinou nedoukové, kteří poznali z přírody a z lidu hlavně kavárnu nebo bar. I ty desky, které nejsou do rozhlasu připuštěny, mají však v hudebních závodech živý odbyt, takže takový hudební skladatel si vydělá za rok leckdy mnohem víc, než si chudák Smetana, Mozart nebo Schubert vykomponovali za celý život. Rozumí se, že hudební úroveň těchto desek odpovídá i úrovni textová. Na rozhlasové konferenci byl čten text jedné z neschvalných zamítnutých desek firmy Estia, namátkou vybraný, a tu účastníci schůze věru nevěděli, mají-li se otrásat smíchem nebo hnusem.

Obránci těchto desek mohou ovšem poukázat na to, že slovní doprovod k mnoha světovým i českým operám je přecasto stejně chatrný a že podobnou vadou jsou zatíženy také české překlady cizích písní. To je ovšem hořká pravda. Tak jsme jednou slyšeli na koncertě tuto perlu:

Lidičky, tak zanechte už divů,
těch svých zdání toho...

Jenomže tam i při téhle bidě zůstává hodnota hudební, která je u moderních lidových českých desek ovšem ještě menší než hodnota textová. Ministerstvo informací mělo by

tedy ihned provést nejpřísnější dozor nad touto gramofonovou pornografií, mnohem nebezpečnější, než bývaly morzakory a rodokapsy, a především prozradit veřejnosti jména osob, které v zestátněném českém gramofonovém průmyslu za toto boží dopuštění odpovídají, načež je rychle vystrídat. A mluví-li se o svatém právu českého pracovníka na stávku, pak by mělo být dovoleno zaměstnancům gramofonového průmyslu i hudebních závodů, stejně jako sazečům not, aby tuto stávku vyhlásili na protest proti soustavnému mrzačení slavného kdysi českého hudebního ducha.

Emil Krejčí

Lid a vůdci

Začarovaný kruh: ti, kdo politicky vedou, bývají svými funkcemi přetiženi tak, že se vzdalují lidu, že o jeho pravé náladě vědí málo, že žijí ve světě umělých konstrukcí, že si nedovedou přecasto představit, co lid chce od nich slyšet, že krmi lid všeobecnými úvahami a zapominají na jeho konkrétní starosti, bolesti a zbožná přání. Ze pro samé politické porady a konference nemají kdy, aby se poradili se zdravým rozumem svého voličstva. Že nevědí, co soudí o událostech dne cestující vlaků a tramvají, lidé, čekající u lékařů a u holičů, misera contribuens plebs, která nakonec podle ústavy je i bude zdrojem či pramenem veškeré státní moci. Páni politikové, nevěřte relacím o náladě lidu, jak vám ji podávají officiosové — chcete-li lid opravdu znát takový, jaký je, nezbyvá než sestoupit občas s koně, zahrát si na Václava krále, jít mezi lid obecný, vyslechnout jeho bolesti a stesky, vidět do rozpočtu hospodář, pohovořit si se živnostníkem o jeho daňových potížích a o jeho tahanicích s nemocenskou pojišťovnou, nehovořit jen s pány sekčními šéfy, přesvědčt se i o mínění účetních tajemníků a kancelářských oficiálů a podúředníků. Nevidět politiku jen sub specie referátů ústředního sekretariátu strany, ale i sub specie bystrého pohledu malého českého člověka. Kontakt s lidem, kde ale vzít na ten kontakt čas? Lepší dělbou práce, rozumnou volbou spolupracovníků. Pak to půjde.

Jiří Zhor

Aspoň tři děti

Navazují na článek kol. V. Kluzáka v Dnešku a chej jej doložití několika čísly z obce výhradně zemědělské na Českomoravské vysočině. Obec má 246 obyvatel. Roku 1940 bylo z této obce 53 dětí školou povinných, jež pocházely z 33 rodin které měly 85 dětí. Průměr na jednu rodinu byl 2,57 dětí, roku 1945 chodí do školy děti z 28 rodin, průměr je 2,67.

Podle počtu dětí bylo roku 1940 9 rodin (27,2%) s 1 dítětem, 10 (30,2%) po 2, 5 (15,1%) po 3, 5 (15,1%) po 4, 3 (9%) po 5, 1 rodina (3%) měla 6 dětí.

Roku 1945 je tento stav: 7 (25%) rodin po 1, 9 (32,1%) po 2, 4 (14,2%) po 3, 4 (14,2%) po 4, 3 (10,7%) po 5, 1 rodina (3,5%) po 6 dětech.

Roku 1947 chodí do školy (obecné, měšťanské i střední) děti z 18 rodin o 47 dětech; průměr na rodinu je 2,6 dětí. Celkem chodí do školy (obecné, měšťanské i střední) 25 dětí.

Podíváme-li se na tuto obec zpět, vidíme následující obraz: roku 1890 je tu 101 dítě školou povinné, 1900 73, 1910 62, 1920 79, 1930 56, 1940 53. Vezmeme-li rok 1900 za základ, vidíme, že letošního roku (1947) je tu pouze 34,2%. Abych předešel námitkám, podotýkám, že z obce nenastalo vysídlení do pohraničí.

K. Vašák

politika

Moravus

O ústavu mezi Čechy a Slováky

Veřejnost má velký zájem o ústavní řešení česko-slovenského poměru, a diskuse, ovládaná smířlivostí, je stále věcnější. Pomineme-li však povšechná hesla, zjišťujeme, že přesto nebylo dosaženo dohody ani o základních věcech. Proto by byl omyl domnívat se, že dosavadní debata, zabývající se více minulostí, byla neplodná či dokonce škodlivá. Byla to ve skutečnosti nezbytná etapa: zjistit skutečnosti, ujasnit pojmy,

čili vyčistit terén. Zdá se též, že aspoň někteří Slováci se tu zamysleli nad jistými věcmi, které dosud považovali za samozřejmé, a uvědomili si, že i druhá strana může mít oprávněné výhrady a požadavky. Smířme se také s tím, že i nyní, při konkrétním hovoru, se Češi a Slováci nebudou na sebe jenom usmívat, že si možná řeknou ještě leccos nepřijemného. Snažme se vidět a přijímat věci, jak jsou.

O čjde mezi Slováky a Čechy?

Slováci a Češi se shodli, že chtějí tvořit společný, jednotný a nedílný stát, ale neshodli se, jak jej vytvořit. Obě strany dávají slovům velmi odlišný smysl.

Češi jsou povšechně ochotni považovat za společný stát ne takový, kde je jenom obal společný, ale vnitřek důsledně rozdělený, nýbrž pouze takový, kde je společný nejen obal, ale i obsah, to jest kde je společných věcí co nejvíce, když už ne všechny, a kde tyto věci jsou upraveny jednotně. Jen takový stát jim skýtá co největší záruku vnitřní bezpečnosti. A o bezpečnost jim jde především. To všechno je míněno spíše theoreticky. V praxi, zdá se, jsou ochotni učinit také-ové ústupky, jaké jsou vůbec ještě slučitelné s bezpečností a existencí společného státu.

Slováci naproti tomu to vidí asi takto: Společný a jednotný, a tudíž nedílný stát není dán společným a jednotným obsahem, nýbrž jediné vůli žít spolu v jednom státě; obsah při tom vůbec nemusí být jednotný a společný, ba ani nemá být. Proč nemá být? Protože tu nemáme jeden národ, nýbrž dva odlišné, svébytné národy, z nichž každý má ovšem zvláštní požadavky, a těm nelze vyhovět jednotnou úpravou, jednotným a společným obsahem. To by naopak vedlo ke krizi. Naproti tomu jednotný stát, podle jejich představy, je i nedílný, neboť nikdo nesmí ani nebude mít a projevovat vůli jej rozdělit.

Při slově nedílný myslí Slováci na nedílnost vůči cizině, tedy zahraničně-politickou, kdežto Češi, považující vnější nedílnost za samozřejmost, mají na mysli naopak nedílnost a soudržnost vnitřní.

Tento spor o pojmy připomíná příhodu z Alenky v říši divů. „Když já užívám nějakého slova,“ praví Alence Humpty Dumpty, „má ten smysl, jaký se mi zlíbil mu dát — nic více a nic méně.“ „Je jenom otázka,“ namítá Alenka, „zda je to vůbec možné, abyste jedním slovem označoval tolik tak různých věcí.“ „Otázka je,“ odpovídá Humpty Dumpty, „kdo je pánem — já nebo slova. To je všechno.“ Ale slova „společný, jednotný a nedílný stát“ jsou konec konců v prvé řadě ústavně-právní termíny, které mají v celém světě určitý, přes všechny odchylky jednoznačný význam. Mohou se vztahovat jenom na takový stát, který opravdu nedílný a jednotný je, to jest má jednotný a nedílný (třebas nikoli uniformní) obsah. Proto dávám za pravdu českému stanovisku. Ne proto, že je české, ale že lépe vystihuje skutečnost.

A nyní se pokusme objasnit obě stanoviska.

A) České stanovisko

Myslím, že se dá shrnout takto:

1. Zásady košické dohody a vládního programu mohou tvořit základ diskuse, nesmějí však prejudikovat. Neboť svrchovaným a jediným pánem je lid, zastoupený svými řádně zvolenými poslanci, nikoli vláda, tím méně vláda zahraniční, byť sebezasloužilejší, či dokonce vláda, která snad ani neměla volnost jednání. Češi a Slováci v Košicích uzavřeli smlouvu, resp. jejich zástupci (vlády) uzavřeli smlouvu, která má velmi blízko k typu smluv mezistátních, přesněji řečeno mezi-národních. Nuže, takové smlouvy platí teprve po ratifikaci. Nerozhoduje sjednání, nýbrž schválení povolaným činitelem.

2. Přijímáme zásadu dvou svébytných národů, víme, že struktura společného státu nemůže být uniformní, stejná ve všech částech státu.

3. Uznáváme zásadní přípustnost a potřebu slovenského požadavku ústavních záruk vzhledem k menšímu počtu a menší průměrné hospodářské vyspělosti Slováků.

4. Proto přijímáme zásadu košické dohody, že Slováci mají být pány ve své domovině a Češi pány ve své zemi. To nám znamená, že v poslední instanci rozhodne vůle příslušného národa, ale neznamená to, že má být jeden národ zásadně vyloučen z území druhého národa; jinak totiž bychom neměli stát společný.

5. Spojující ony zásady se zásadou vlády lidu, trváme na jednotném a nedílném státě, ale ponecháváme oběma částem, Slovensku i českým zemím, autonomii všude tam, kde je slučitelná s jednotností a nedílností státu, a to formou dalekosáhlé decentralisace, nejlépe ve formě tří zemských celků, vybavených obsáhlou mocí zákonodárnou i výkonnou.

Tím budou uspokojeny oprávněné slovenské požadavky.

B) Slovenské stanovisko

Především, že i toto stanovisko jsem si dovodil z různých projevů. Ty však byly dosud tak jednoznačné, že se asi moc nemýlím. Slováci nechtějí mi prominou, jestliže je budu formulovat tak, jak by je oni snad neformulovali, a že už nyní, bez újmy rozboru, o který se pokusím níže, vyslovím částečně i to, co by snad váhali říci zcela otevřeně (totiž při ústavně-právní formulaci, neboť jinak všechno už řekl, a mnohem otevřeněji, než by se to za ně odvážil říci některý Čech).

1. Slovenský národ je svébytný. Tento fakt, a co z něho vyplývá, musí být plně respektován. O tom nepřipouštíme diskusi. Jsme tedy rovnoprávnou smluvní stranou.

2. Jako zvláštní (svébytný) národ máme plné právo na samostatný stát.

3. Tohoto práva se zřikáme ve prospěch společného státu Čechů a Slováků, neboť v takovém státu vidíme pro sebe nejen prospěch a jediné možné řešení v dané situaci, nýbrž také záruku lepší budoucnosti.

4. Kolik a kde máme v zájmu celku slevit ze své suverenity, toho jsme nejen nejlepššími, ale i jedinými soudci. Při tom nezapomínáme, že stát musí být nejen společný, jednotný a nedílný, ale i pevný.

5. Zárukou toho je naše přání, naše vůle žít s Čechy ve společném státě, které jsme tolikrát slavnostně projevili. Proto není třeba jiných záruk, hmotnějších. Ty by také ohrozily naši svébytnost a poškodily naše životní zájmy. Ostatně dnešní Slovensko je jiné, než bylo hlínkovské.

6. Naproti tomu musíme žádat od Čechů ústavní záruky proti odnárodňování a vykořisťování, neboť jim nemůžeme věřit. Že nás odnárodňovali a vykořisťovali, to je fakt, o kterém nehodláme diskutovat.

7. Proto musí být ústavně zaručeny „výdobytky“ košické dohody v původním rozsahu. To je *conditio sine qua non*.

8. A to tím spíše, že už je to principiálně rozhodnuto jak košickou dohodou, tak programem třetí vlády Národní fronty Čechů a Slováků. Takže nyní jde jenom o podrobnosti a ústavní sankci. Nepřipustíme, aby se znovu přetrásalo, co už je dohodnuto.

9. Jak Slováci, tak Češi budou tedy pány ve své zemi. Chtějí-li Češi nazvat takový stát federativní nebo dualistický, nemáme námitek.

10. Jinak nemáme nic proti tomu, aby si Češi vytvořili obdobné autonomní orgány jako máme my. Naopak, uvítáme to.

A nyní se pokusme o

rozbor tohoto stanoviska.

Čtyři věci, po mém soudu, tu charakterizují smýšlení většiny slovenského národa:

1. Slováci nezapomínají, že ještě včera měli mezinárodně uznáný samostatný stát, v němž se jim dařilo dobře. Tomuto státu zůstávají v srdci věrni.

2. Uznávají však, zvláště v sousedství Polska a Maďarska (kteréžto státy mají s nimi jakési nevyrovnané účty), o Německu nemluvě, a po porážce fašismu, že by za daných okolností sotva mohli mít samostatný stát. Proto přijímají, někdy s radostí, někdy s resignací, československý stát jako jediné řešení.

3. Z toho a z vypjatého vědomí národní svébytnosti vy-

plývá, že si chtějí v československém státě uchovat ze slovenského státu co jen vůbec možno, zejména všechny jeho výhody hmotné, a žít dále v obnovené ČSR co možná samostatným životem.

4. Vyznávající zásadu o posvátném egoismu národů, a aby dosáhli vytčeného cíle, kladou vlastní zájem na první místo.

Dvojí nedorozumění

Slováci nevěří Čechům (nebo si namlouvají, že nevěří), že je Češi nechtějí odnárodňovat a utiskovat. Prosim Čechy, aby se i tu snažili Slováky pochopit. I když Slováci nemají k nedůvěře objektivních důvodů, ani za minulost, když přece slovenský rozvoj bez české pomoci nebyl myslitelný, natož v přítomnosti (dvouletka, rozpočet!!), uvažme, že Slováci prodělávají neklidný proces národního vyzrávání, charakterizovaný zcela přirozeně přílišným zdůrazňováním vlastní individuality a přímo bytostnou nedůvěrou k okolí. Že nemají k ní příčiny vůči Čechům, jím tak blízkým? Myslím, že právě naopak tato blízkost — abstraktně mluveno — je jejich odlišností nebezpečná. Ostatně si Slováci museli svou svébytnost, svou existenci zvláštního národa vybojovat právě také proti českým snahám o československou jednotu. (Slováci v nich vidí neprávem snahy odnárodňovací. Byly přece inspirovány ušlechtilým cílem a znamenaly, že i Češi se mají vzdát své svébytnosti. Doznávají ovšem, že v praxi se jaksi očekávaly větší ústupky od Slováků, asi pro jejich menší počet a poměrnou nevyspělost.)

Byla tu také otázka chleba. Češi, pravda, pomohli, ale často nedovedli včas odejít. Bylo to někdy, jako by vám soused přišel pomoci zařídit byt, ale pak se nechtěl z něho hnout.

Ostatně je tu cosi nejasného. V poslední době Slováci opětovně, i zcela oficiálně, obvinili českou politiku (zdá se, že míří hlavně na komunistickou stranu, snad i na soc. dem.) a českou ministerskou byrokracii z pokusů o oživení minulého, právem odsouzeného centralismu. Mluví se o tom a onom, o Slofisu, kulturních přidělcích, ale dosud jsme se přesně nedověděli, oč jde. Slováci říkají: „Nechceme se dostat tam, kde je Morava. Nebudeme stále v Praze prosit s kloubkem v ruce.“ A mají pravdu. Vzpomeňme na příklad jenom z nynějších dnů na případ brněnského divadla nebo na pražské snahy o přeložení Moravské banky do Prahy. I když ze zkušenosti lze mít jistou apriorní nedůvěru ke slovenským stížnostem, je to vážné. Navrhují, aby Slováci přesně řekli v českém tisku, oč jde. Necht' jsou bez obav, nikdo je neobviní, že kalí smířlivé ovzduší. Neboť byly-li tu centralistické pokusy, nebude je český lid trpět. Nelze ani dosti varovat české činitele před podobnými očiny. I když snad Čechům dosavadní dohoda v tom či onom nevyhovuje, musí ji respektovat. Změnu může přinést jedině ústava.

Na české straně má nedůvěra asi tyto důvody:

Český člověk srovnává minulost s přítomností — a je naplněn obavou, neboť někdy jenom s velkou obtíží nachází jakýsi rozdíl. Skutečně, někdy i přesvědčený přítel Slováků neví, co si má myslet.

Slováci jsou příliš bystří, aby to nechápali, a snaží se Čechy přesvědčit, že české obavy jsou bezpodstatné. Předně, kdyby byli Češi uspokojili Slováky hned, nemuselo se nic stát. Za druhé dnešní Slovensko je jiné. Za třetí proti autonomismu a separatismu byli četní Slováci, a ti, resp. mnozí z nich, jsou dnes na vedoucích místech. A konečně dnešní požadavky kladou lidé, vychováni ve svobodném prostředí československém, tedy ne už nakažení maďaronstvím. Proto paralela mezi minulostí a přítomností je nejen nesprávná, ale i hrůšná, a škodí vzájemnému porozumění.

● Nuže, prosím Slováky, aby nahlédli, že české obavy jsou jenom velmi přirozené; že nejsou-li snad věcně odůvodněné, jsou zcela pochopitelné subjektivně; a že nepomůže zařikávání a varování, že rozhodnou jenom slovenské skutky. Neboť na dobré slovo obyčejně nezavážeme ani statek, neřku-li stát.

Nyní přišla chvíle, abychom zjistili, co znamenají

slovenské požadavky v praxi.

„Zaručte výdobytky!“ To znamená, že se má dostat ústavní záruky pokud možno stavu z dubna 1945. Košická dohoda znamená v podstatě toto:

a) Zákony, které odhlasovali i slovenští poslanci, vládní nařízení, vydaná vládou za účasti slovenských ministrů, a nařízení, vydaná slovenskými ministry, platí bez dalšího v Čechách a na Moravě, aniž by musela být schválena zvláštními českými autonomními orgány (kterých vůbec není), ale nepatří na Slovensku, dokud nejsou sankcionována, resp. provedena zvláštními orgány slovenskými (národní radou a poverenictvy). SNR má povahu a funkci a politický význam parlamentu, poverenici mají pravomoc i hmotné postavení ministrů. Jinými slovy: Slováci mají vládnout i v Čechách. Češi Slovákům vládnout nemají.

b) V běžném životě znamená to soustavnou snahu vytvořit ze Slovenska uzavřené území, kde zásadně není připuštěn český zaměstnanec, úředník, obchodník, podnikatel, leč by byl Slováky za určitým účelem povolán. Život tedy běží na dvou kolejkách, které se mají stále více rozcházet. Orgány celostátní mají být tvořeny jenom výjimečně. Pravidlem jsou orgány zvláštní, počínajíc politickými stranami a konče svazy turistů, šachistů, filatelistů a pod. Nuže, to už dualismus je, ne-li v ústavně-právním, tož jistě v jakémsi politickém horším smyslu. Dualismus v institucích i v srdcích. Takovýto stav věcí by ovšem skoro určitě vedl k rozpadu. Na štěstí pouze „skoro“, nikoli docela, jak ještě ukážu, takže i tu je možné řešení.

c) Ve financích však platí dále zásada jednotného národa a státu. Podle ní nezáleží na tom, zda jde celkový příjem poměrně více do té kapsy než do oné, kdyžž obě kapsy patří jednomu subjektu, totiž československému národu, který jinak prohlášíme za fikci, resp. československému státu, který chceme mít v praxi co nejméně československý bez rozdělovacího znaménka. Takže není důvodu, proč by neměl plynout především do kapsy slovenské, která je podle slovenského ujišťování potřebnější.

Podívejme se na rozpočet 1947 a na dvouletku.

Čísla

Počet obyvatelstva k 1. listopadu 1946 činil asi 12,052.000, z toho v českých zemích asi 8,707.000 (= skoro 72%), na Slovensku 3,445.000 (= asi 28%). Rozpočet na rok 1947 je pro Slovensko neobyčejně příznivý. Po odečtení ústředních výdajů připadá na české země 46,83% výdajů, na Slovensko 20,08%, čili: Slovensko dostává zhruba o polovinu více, než by mělo. Jak jsou rozděleny ústřední výdaje, nelze laikovi z rozpočtu vyčíst. Podle informací z rozpočtového výboru je i tu poměr pro Slovensko velice příznivý. Výhodné postavení Slovenska je zvláště nápadné u dvouletky (32%!), i v investicích na r. 1947, kde výdaje za dvouletku činí na Slovensku dokonce 39,83%, v českých zemích pouze 59,48%. Příjmy jsou rozděleny tak, že na každého občana CSR připadá daní, dávek atd. 2706 Kčs, z toho v českých zemích 3013 Kčs; na Slovensku pouze 1929 Kčs!! Tím ovšem výhoda Slovenska ještě vzrůstá. — A UNRRA? V r. 1947 má být vydáno v českých zemích 1979 milionů, na Slovensku 1686 milionů!

Jak je to s vnitřním státním dluhem z doby nesvobody? Tak zvaný protektorát vykazuje něco přes 33 a půl miliard, Slovenský štát 12 a půl miliard. Zadlužení na hlavu je tu tedy také větší.

A nyní se podívejme na několik cifer, které nám osvětlí, nač plynou příjmy. Předně, pochopil-li jsem dobře rozpočet, Česká země a Moravskoslezská země, nehledíme-li k poměrně malým státním přídělům, si hradí své výdaje samy. Naproti tomu a u t o m n ě výdaje Slovenska figurují ve státním rozpočtu! A opět zvláštním poměrem. Tak na příklad Národní shromáždění (očítaje v to ovšem i slovenské poslance), stojí ročně něco přes 91 milion, ale SNR stojí 48 mi-

lionů! Předsednictvo vlády, čítaje v to státní hospodářskou radu, její generální sekretariát a státní plánovací úřad, stojí asi 160 milionů, samo o sobě 90 milionů (a to nezapomínejme, že je společně českým zemím i Slovensku), kdežto předsednictvo Sboru povereníků stojí 33 milionů! Předseda vlády má 454.000 Kčs, jeho náměstkové po 400.000 Kčs, ale předseda Sboru povereníků má 387.000 Kčs a místopředseda 360 tisíc Kčs! Ministr první kategorie má 374.000 Kčs, ministr druhé kategorie 347.000 Kčs, ale povereník má 334.000 Kčs!

Ať to posuzujeme s kterékoli stránky, vychází, že Slovensko je favorisováno. Slováci to neradi slyší, ale zatím ještě nikdo z nich nedokázal opak. Je tu ovšem jeden v ě c n ý důvod: nutnost vyrovnat pokud možno rozdílnou hospodářskou úroveň. Jako přechodná výpomoc je to konec konců i Čechům přijatelné (při zásadě dvou národů!). Jinak by však musela být zásada dvou národů radikálně zrevidována.

Nyní snadno pochopíme další důležitou okolnost. Členové SNR mají postavení poslanců, poverenici postavení ministrů, úřady poverenictev postavení ministerstev, vedoucí úředníci těchto úřadů jsou při nejmenším postavení na úrovni vedoucím úředníkům ministerským. Kdyby tyto orgány a instituce byly nahrazeny zemským národním výborem s členstvím zásadně českým a úřadem ZNV, mnoho lidí by mělo nepoměrně menší moc a vliv a také menší příjmy. Obhajoba výdobytků by zněla daleko přesvědčivěji, kdyby nevycházela z prostředí těchto institucí a z kruhů jemu blízkých.

Řešení

Musí vycházet z těchto zásad:

1. Společný, jednotný a nedílný stát, kde obsah, zásadně společný a jednotný, je určován zásadně rovněž jednotným a společným orgánem.
2. Oprávněné požadavky Slováků musí být uspokojeny. Právě tak ovšem oprávněné požadavky Čechů. Neboť český národ je právě tak smluvní stranou jako národ slovenský.
3. Bezpečnost státu nesmí být ohrožena.
4. „Každý pánem ve své zemi,“ i ve financích.

Jak vidno, jsou tyto zásady do jisté míry protichůdné. Řešení bude tedy kompromisem, s jedinou výhradou: že bezpečnost a pevnost státu je na prvním místě.

Přistupme nyní k jednotlivým druhům řešení.

A) Jednotný stát

podle české koncepce (neboť jednotný a nedílný stát ve slovenském pojetí je ve skutečnosti dualistický, resp. federativní). Jediný parlament, v němž jsou Slováci zastoupeni podle počtu obyvatelstva. Zákony jim usnesené platí bez dalšího v celém státě. Mohou však mít odlišný obsah pro jednotlivé země. Nebezpečí majorisování Slováků se může čelit vhodně upraveným právem veta. Vláda je rovněž jediná, společná. Celé státní území tvoří hospodářský celek, výdaje a investice se řídí potřebou té které části. Země slovenská, moravskoslezská a česká mají samosprávu, zásadně jednotnou, vhodně decentralisovanou. Aspoň některé politické strany jsou společné.

Toto řešení, jehož theoretické výhody jsou zřejmé, nemá naději na úspěch. Je totiž nepřijatelné Slovákům.

B) Slovenské návrhy

Mají, jak se zdá, zhruba dvojí podobu:

1. Bude zachován a zaručen stav, vytvořený košickou dohodou (bez pozdějších korektur).
2. Druhý návrh jde ještě dále: Soustava podle košické dohody má být dobudována tím, že se v českých zemích vytvoří instituce, podobné Slovenské národní radě a Sboru povereníků. Ne však v každé z obou českých zemí zvláště, nýbrž pro obě země dohromady, aby se politické těžiště této úpravy nepřeneslo z oblasti národnostní, kam podle Slováků patří, do oblasti územní (kam patří podle Čechů). Společné by byly jenom nejnútnejší věci, patrně zahraniční politika, národní obrana, železnice, pošty, v nezbytné míře i finance (cena měna, státní dluh, některé daně.....), a jedině ty by

spadaly do pravomoci společného parlamentu. Zákony jim unesené by však platily jenom po sankci příslušných autonomních sněmů. Všechny ostatní věci by byly naprosto autonomní. Ve financích, zdá se, se vychází ze zásady jednotnosti. Lze však mít za to, že aspoň autonomní záležitosti by se financovaly autonomně.

Jak by tomu bylo se společnou vládou, není zcela jasno. Pravděpodobně jsou tu projektována ústřední ministerstva v dosavadním počtu. Čekalo by se, že tu není třeba a vlastně ani nemůže být společných ministerstev. Ve skutečnosti tomu tak není. Ať sebe důsledněji provedeme zásadu autonomie, vždy zbudou v každém odvětví veřejné správy věci, které nutně musí být řešeny a tudíž i prováděny jednotně. Zdravotnictví, dejme tomu, může být obstaráváno zemskými sněmy a vládami, ale mezinárodní zdravotní policie, zdravotnické konvence a pod. nemohou být takto řešeny, nýbrž naopak musí být řešeny jednotně a společně pro všechny tři země. A je jasné, že s postupující faktickou federalisací Evropy a světa bude takovýchto nutně společných záležitostí přibývat, ne ubývat. V každém ministerstvu má být státní tajemník, a to tak, že bude-li ministrem Slovák, bude státním tajemníkem Čech, a naopak.

Co to znamená v praxi? Tři nebo dokonce čtyři parlamenty, z nichž ústřední prakticky bezmocný, asi 76, resp. 95 ministrů (i se státními tajemníky, ale nečítaje předsedy NS, NSS, NUKÚ, NUC, státní hospodářské rady). Toto řešení je Čechům nepřijatelné kromě jiného z těchto dvou důvodů:

a) Takovýto stát by byl společný jenom podle jména. Jeho existence by — z vnitřního hlediska — pořád visela na vlásku. Veřejná správa by byla velmi brzo v hluboké krizi. Nutně by přišly těžké nesnáze hospodářské. Češi při tom nezapomínají na zkušenosti s Hlinkou, Tisou atd.

b) Kdo má platit tento zbytečný luxus zemských parlamentů a vlád? To by si nemohl dovolit ani bohatý, zajištěný stát s velkými rozpočtovými přebytky, natož stát tak oslabený a ustavičně ohrožený jako je náš.

C) Kompromisní řešení

Je to jakýsi trialismus na půl cestě mezi centralismem podle některých českých představ a dualismem podle slovenských požadavků. V podstatě je to řešení moravskoslezské. Předpokládá tři zemské celky, zásadně autonomní nebo aspoň prakticky co nejvíce autonomní. Je tu totiž jednak společný parlament s dosti rozsáhlou pravomocí (k vůli jednotnosti a nedílnosti státu), jednak zemské národní výbory, organizačně přizpůsobené dosavadním ZNV, ale s větší pravomocí (tedy jakýsi kompromis mezi nimi a SNR). Co patří jim a co společnému sněmu, a zda v pochybnostech je dána kompetence ústřední sněmovny či naopak zemských sněmů, to jsou zajisté velice důležité, ba vůbec nejdůležitější otázky v této souvislosti, ale o podrobnostech nelze zatím říci nic jistého. To právě bude věcí politické dohody a státnického umění.

Ministerstva jsou zásadně společná, ale je jich méně (toho se dosáhne omezením a sloučením jejich kompetence), a jejich funkce je zásadně řídicí, lépe řečeno koordinační. Podle toho nikoli celé úseky veřejné správy, jako na příklad školství, soudnictví patří zemím, nýbrž z každého takového úseku jenom určité, přesně vymezené věci. O kompetenčních konfliktech tu platí to, co bylo shora řečeno o poměru zemských sněmů k ústřednímu. Instituce státních tajemníků tu není nutná.

Výdaje se činí ve společných oborech podle zásady jednotnosti, to je podle potřeby, bez ohledu na to, kolik přispívá ta která země; v autonomní oblasti si každá země hradí své výdaje sama.

Výhody tohoto řešení jsou zřejmé: účelná decentralisace, snesitelná autonomie, dostatečná centralisace, poměrná jednodušnost a malá nákladnost. A protože řešení první je nepřijatelné Slovákům a řešení druhé Čechům, je jasné, že se nakonec budou muset shodnout na nějakém kompromisu podle třetího schématu. Co se Slováků týče, není zřejmý žádný vážný důvod, proč by měli být proti. Svěbytnost ani životní zájmy slovenského národa nejsou tu totiž nijak dotčeny. Slováci nechť uváží, že nejenom oni činí ústupky. Právě tak je činí Češi, dokonce v daleko větší míře. Ani Češi se nemohou

ve společném státě tak svobodně rozvinout, jak by mohli ve státě pouze českém. I pro ně, jako pro Slováky, je společný stát nutně (životně nezbytným) kompromisem.

Češi si musí uvědomit dvě věci zcela základního významu:

a) Tento stát má být co největší zárukou jak Čechům, tak Slovákům proti vnějšímu nebezpečí, zejména německému. Proto musí být co nejpevnější. Takový však bude jenom tehdy, když i Slováci budou spokojeni. (Na adresu Slovákům podotýkám, že pro ně to platí zrovna tak o Česích.) Je tedy nezbytno uspokojit především všechny objektivně odůvodněné požadavky slovenské, za druhé požadavky objektivně, resp. z českého hlediska neodůvodněné, ale celku nikoli škodlivé, na nichž Slováci trvají z důvodů citových, prestižních a pod. Nechť počítají s tím, že Slováci, nedostanou-li, co jim spravedlivě patří, půjdou jako celek do opozice. Každý si snadno domyslí důsledky vnitřní a zahraniční. Proto stát ne-jednotný, ale Slovákům přijatelný, bude daleko pevnější, než stát právně jednotný, ale v němž Slováci budou nespokojeni.

b) Vynutili-li si Slováci řešení federativní nebo dualistické, nechť se Češi nedomnívají, že je všechno ztraceno. Vždyť Jugoslavie také volila federativní formu. Nechť si řeknou, že je to snad cena, kterou nutno zaplatit za výhodu většího státu (německé nebezpečí!!). Ale nechť z toho vyvodí i finanční důsledky, a nazvováním státu pravým jménem: federativní republika Čechů a Slováků.

Naproti tomu Slováci nechť nezapomínají, že by právě tak byl málo pevný stát, v němž by Češi žili s hořkým pocitem, že byli obelstěni a „přetaktisováni“. A za druhé, že na nich, jako také na svazcích územní samosprávy a institucích lidové správy, bude záležet, zda bude stát jako celek dobře fungovat. Jinak si život proti nim vynutí řešení centralistické — nebo rozpad státu.

život a instituce

Antonín Horský

Příruční dějiny NOUZ

Tiskem prošla zpráva, že před národní soud budou postaveni funkcionáři „Národní odborové ústředny zaměstnanecké“. Její bývalý předseda Václav Stožes a hlavní tajemník Arnošt Hais. Tento proces má posoudit vše, co se dělo v NOUZ.

Od vzniku NOUZ uplynulo dosti let a proto je třeba osvěžit vzpomínky, co se dělo při narození tohoto mamutího útvaru, převzatého po 5. V. 1945 se živým i mrtvým inventářem dnešní ÚRO.

Do Mnichova bylo v republice několik set odborových organizací. Českých i německých. Německé splynuly pod nátlakem z Berlína ještě za první republiky. České organizace před tento problém byly postaveny až po 15. březnu 1939. Každá z nich byla v některé z ústředí, kterých bylo devět. Největší z nich bylo „Odborové sdružení československé“ („OSČ“), nesporně sociálně demokratické. Jeho generálním tajemníkem byl poslanec Rudolf Tayerle. Po 15. březnu bylo jasné, že záchrana dokonale vybudovaného hnutí je možná pouze v koncentraci. Tuto myšlenku podporovala také situace, která vznikla na pravém politickém křídle, kdy různé spolky a společnosti se domnívaly, že nyní nastala chvíle, kdy je možno se dostat ze stínu na výsluní. Jelikož bylo nebezpečí z prodlení a politicko-odborové bylo nejasno, co a jak dále, OSČ navázalo 18. března 1939 styk s t. zv. „Národní odborovou jednotou zaměstnaneckou“, která se vytvořila z bývalých pravice-ových ústředí a žádalo vytvoření jednotného odborového hnutí. Jelikož zájem mohutného OSČ byl opravdový pří-

nos v politickém i organizačním smyslu, nabídka OSC byla přijata a do společného výboru byl vyslán poslanec Rudolf Tayerle. Později v dubnu byl do společné kanceláře nově se tvořící společné ústředny vyslán Arnošt Hais, aby vybudoval organizační základnu. Po únavných jednáních a prestižních konfliktech bylo docíleno dohody a ministerstvo vnitra výměrem ze dne 30. června 1939 dalo souhlas ke vzniku NOUZ, vrcholné odborové organizace. Členy NOUZ bylo ÚJD (Ústředí jednot dělníků) a ÚJSZ (Ústředí jednot soukromých zaměstnanců). ÚJD bylo složeno z 21 dělnických sloučených již organizací a ÚJSZ z 5 jednot soukromozaměstnaneckých. Veřejní zaměstnanci vytvořili samostatné „UVZ“ („Ústředí veřejných zaměstnanců“).

Tehdejší ministr vnitra gen. četnictva Ježek výměrem ze dne 3. srpna 1939 jmenoval správní orgány NOUZ a obou podřízených členských ústředí. Předsedou NOUZ se stal Dr Antonín Zelenka, generálním tajemníkem Ludvík Votický, jednatelem Josef Nedoma a pokladníkem Alois Pětr. Členy předsednictva byli: Václav Slach, František Bíl, Václav Kříž, Jan Urban, Karel Suchánek a dr Vl. Rada. Prvním zástupcem generálního tajemníka byl Arnošt Hais (ÚJD si sice prála, aby generálním tajemníkem byl Arnošt Hais, ale tento návrh padl pro odpor Národního souručenství), a druhým zástupcem byl jmenován Čeněk Turek. V ÚJD byl předsedou jmenován Josef Stříteský, místopředsedou Václav Slach, členy představenstva J. Jirásek, Josef Tůma, Jan Urban, Václav Valchář, jednatelem Em. Škoda, pokladníkem František Podstata, zapisovatelem Jaroslav Hauf a generálním tajemníkem Josef Nepraš. V ÚJSZ byl předsedou šéfredaktor Vojtěch Holeček, místopředsedou Václav Kříž, členy představenstva František Bíl, Jan Voslár, Josef Horňák, inž. Alois Vaněk, jednatelem Miroslav Němeček, pokladníkem Jan Holub, generálním tajemníkem dr František Malik a jeho náměstkem Václav Baier. Generál Ježek současně jmenoval správní orgány 21 dělnických a 5 soukromozaměstnaneckých jednot.

Ustavující schůze NOUZ se konala dne 9. srpna 1939. Po tomto datu nastal velký přesun sekretářského aparátu a pomocného personálu. Od té doby, až do prosince 1940 NOUZ pracovala na vyztužení této stavby, neboť sloučení přineslo třenice a řadu sporů všech odstínů. Ve schůzi předsednictva NOUZ dne 12. XII. 1940 požádal tehdy již politicky ohrožený předseda dr Zelenka, intimus poslance Hampla, o dovolenou. Předsednictvo kooptovalo národohospodářského referenta NOUZ Václava Stočesa do předsednictva a ihned ho pověřilo funkcí úřadujícího místopředsedy.

Až do tohoto data je možno tyto řádky pokládati za první část dějin NOUZ. Pro úplnost obrazu dlužno dodat, že slučovací jednání, z nichž se zrodila NOUZ, vedli poslanec Antonín Chloupek, poslanec Alois Tučný, poslanec Rudolf Tayerle, Josef Stříteský, posl. Alois Petr, Josef Nedoma, Josef Tymich, dr Vl. Rada, J. Jiránek a Josef Horňák.

Druhou etapou možno nazvat období od 18. února 1941, kdy byla vzata na vědomí resignace dr Antonína Zelenky (krátce na to zatčeného gestapem) a zvolení Václava Stočesa předsedou NOUZ. V těchto dnech byli již Němci před vchodem do NOUZ. 20. února 1941 objevuje se v NOUZ inž. Köster (likvidátor rakouského odborového hnutí), pověřený funkcí vedoucího nově zřízeného úřadu „Verbindungsstelle des Reichsprotectors zu den Gewerkschaften“.

Nyní stála NOUZ, dosud se vyvíjející ve vnitřních sporech a ve sporech s Národním souručenstvím a až dosud jen zvolna a nenápadně přitahována do sféry t. zv. „Adelstiftu“ (sídlo oddělení říšského protektora pro mzdové otázky), před akutním nebezpečím německého vniknutí. 3. března 1941 sešli se zástupci NOUZ a jednomyslně vzali

na vědomost návrh na reorganizaci odborového hnutí. Současně byla projednána spolupráce s německými úředními místy. Obě podřízená ústředí byla zrušena a sloučena s NOUZ. Stočesovi byla zástupci všech jednot projevena důvěra a také mu byla dána plná moc k provedení organizačních a jiných změn. Ústřední vedení bylo vloženo do rukou předsedy Stočesa, který ustanovil svými náměstký Josefa Stříteského a Františka Bíla. Také jmenoval poradní sbor: Františka Kadlce, Josefa Tůmu, Václava Slacha, Antonína Štěpánka, Jana Urbana, Václava Kříže a Josefa Nedomu. Generálním tajemníkem zůstal Ludvík Votický. V tomto skutečném již NOUZ bylo zřízeno sedm hlavních oddělení. Organizační vedl Arnošt Hais, hospodářsko-sociální dr František Formánek, sociálně-politické JUC Jaromír Hlaváček, kulturní Ctiboj Draxl, tisk a propagandu Alois Petr, finančně-hospodářské dr František Malik a osobní Josef Nepraš.

Počátkem dubna 1941 odešel dr František Malik (nemocen a odmítl dáti se rozvésti se svou ženou, židovského původu). Na jeho místo přišel Hanuš Březina. O něco později odešel Josef Nepraš a na jeho místo osobního referenta nastoupil dr František Formánek. Na Formánkovu místo byl dosazen JUC Jaromír Hlaváček. Současně byli propuštěni subalterní tajemníci, nepohodlní Němcům. Materiál, t. j. důvody, opatřovalo gestapo na pokyn dr Hofmana, sudetského Němce, mluvícího dokonale česky, který byl v nejdůvěrnějších stycích s Vlajkou.

V této první kritické době se snažilo organizační oddělení, aby byla udržena existence skupin a odboček bývalých odborových organizací, aby se důvěrníci mohli bez obav scházet k poradám. Tato snaha byla tehdy velmi důležitá, jelikož kromě skupin NOUZ neexistovaly již téměř žádné spolky, nebo nevyvíjely žádnou činnost.

Jedním z prvních požadavků Němců byla revize hospodářství bývalých odborových svazů. Stočes nařídil, aby revize byla provedena (gestapo dobře vědělo o existenci fondů různě maskovaných, jimiž se manipulovalo ve prospěch české věci) a to tak, že práci byli pověřeni finanční odborníci bývalých jednot. Prováděli ji vždy v „cizí“ jednotě, nikoliv ve své. Tyto revize neměly úspěch. Proto v září 1941 bylo zřízeno revísní oddělení, jehož vedením byl pověřen Josef Kubát, bývalý zaměstnanec „Jednotného svazu soukromých zaměstnanců. První revize byla prováděna v Hamplově „Svazu kovodělníků“, kde se hledaly uschované fondy. Tyto revize se setkaly již s úspěchem, a na příklad v Brně v katolických odborových organizacích bylo objeveno asi 5 milionů korun.

Reorganizace „NOUZ“ pokračovala. 19. května 1941 konala se porada vedoucích, kde mluvil inž. Köster a Stočes. Zde Stočes oznámil jmenování zmocněnců pro dosud jakž takž samostatné jednoty. Byli to: Josef Korvas, Josef Stříteský, Rudolf Sosnowski, Josef Mikeš, Matěj Šmejkal, Ferdinand Nádvořník, Bedřich Steinbach, Ferdinand Konečný, Vojtěch Peterka, Josef Pulkráb, František Kolář, Josef Beneš, Václav Vondrák, Josef Ekl, Jaroslav Seidl, Antonín Vandrovce, Josef Nedoma, František Bíl, Václav Kříž, dr František Formánek a Josef Libor.

Reorganizace pokračuje dále, neboť Němci dosud nedosáhli oné organizační podoby, jaká byla v Německu, t. j. Deutsche Arbeits Front (DAF). Proto ve schůzi výše jmenovaných zmocněnců byly dne 31. července 1941 vyhlášeny zásady nového organizačního uspořádání. 26 jednot bylo sdruženo v 11 hlavních odborných skupin. Stočes zároveň dosadil do těchto skupin vedoucí osoby. Dne 14. srpna 1941 bylo vydáno vládní nařízení (publikováno až 14. října 1941), které rozšiřovalo možnosti ještě užšího organizačního sloučení a současně zbavilo tajemnický aparát osobních smluvních nároků, získaných v bývalých odborových svazech. Hlavně to bylo zrušení nároku na od-

bytné ve chvíli rozvázání služebního poměru. Tendence tohoto opatření byla jasná. Připraviti půdu pro laciné zbavení se neposlušných tajemníků. Zbývající měli být učnění naprosto závislími a povolnými.

Vnitropolitická situace se neustále přiostrfovala. 28. září 1941 přichází Heydrich a s ním teror a hrůzovláda. V továrnách se konají devotní apely. 24. října 1941 přijímá Heydrich na Hradě mnohočetnou dělnickou deputaci; jejím mluvčím je Bohdan Zástěra ze Semtína. Výběr této delegace byl organizačně obtížný, neboť bylo nutno vybrati jen ty, o nichž bylo známo, že nemíní dělati pomocí Němců kariéru a že je není možno zlákat k protičeské činnosti. Heydrich používá svých zkušeností, a tak dochází k zastavení dosud vycházejících odborových časopisů. Na jejich místa nastupuje 11 glajchšaltovaných věstníků jednotlivých odborných skupin. Tiskové oddělení je svěřeno Karlovi Korpovi, který spolupracuje s Františkem Dvořákem, Koktánem, Karlem Pospíšilem, Mikuškou a ještě jinými.

Právní situace dosud živořících Jednot je 23. prosince 1941 řešena výměrem ministerstva vnitra, jímž byly Jednoty právně zrušeny a jejich správní orgány sloučeny v NOÚZ. Vedením a rozhodováním byl pověřen Václav Stočes. Jeho zástupcem, který měl tuto funkci vykonávat v době nepřítomnosti předsedy, byl Stočesem jmenován Arnošt Hais. Funkce byla vázána na plnou moc a předsedovy příkazy. Na počátku listopadu 1941 přikročeno k dalšímu organizačnímu soustředění a sice k zřízení již jen tří hlavních správ. Vnitřní správu vedl Arnošt Hais, sociální správu JUC Jaromír Hlaváček a hospodářsko-finanční Hanuš Březina. Generálním tajemníkem zůstal Ludvík Votický, který z tohoto místa odešel v druhé polovině roku 1942, aby byl vystřídán Josefem Bílým a tento pak J. Lhotákem. Od 1. ledna 1942 byly upraveny členské příspěvky (tataž výše jako v DAF) a právě tak upraven podpůrný řád. Začaly být zřizovány „Školy práce“ a krajské sekretariáty. Německá nedůvěra a Heydrichova taktika se jasně projevila 22. a 23. ledna 1942, kdy bylo na konferenci oznámeno, že se zřizují t. zv. „pracovní výbory“, složené z pracujících z továren a podniků, tedy jakési funkcionářské sbory. Byly vybaveny všem společnou kanceláří, která však byla na NOÚZ přísně nezávislá a byla umístěna v těsné blízkosti inž. Köstera a dr. Hofmanna ve „Verbindungsstelle zu den Gewerkschaften“. Vedením této kanceláře byl pověřen Karel Janda. V této době byla zřizována právní oddělení, která však měla sloužit všem dělníkům a nikoliv jen organisovaným. Avšak i za tohoto soustředěného německého náporu zůstávaly neporušeny odbočky a skupiny bývalých Jednot, kam se také přestěhoval odborářský život, pokud členstvo vůbec jevílo zájem. Tohoto roku se již objevují různé zábavní akce, představení v biografech. Koncem května je zahájena Heydrichova zotavovací akce, v dalších pak letech tak smutně proslulá. Původně vznikla takto: Úpravou příspěvků a inkasa nahromadily se v NOÚZ značné peněžní prostředky. Bylo využito nespokojenosti dělnictva, které reptalo, že NOÚZ v jejich prospěch nic nepodniká, a „Verbindungsstelle zu den Gewerkschaften“ bylo oznámeno, že bude zahájena zotavovací akce asi pro 2000 dělníků. Inž. Köster po čase oznámil, že úřad říšského protektora nemá námitky, ale že bude prováděna pod záštitou Heydricha, který si od počátku působení v Praze hrál na ochránce dělnických zájmů.

Do této situace přišel atentát na Heydricha. Atentát způsobil ve „Verbindungsstelle zu den Gewerkschaften“ pozdvižení a bylo viděti, že Němci jsou překvapeni. Inž. Köster byl úplně deprimován. Byl bezradný a jen tvrdil, že rozhodnutí o tom, co bude dále, leží v rukou Hitlera. Když K. H. Frank vyhlásil stanné právo a začaly se objevovat rozsudky stanných soudů, byly v NOÚZ každého dne desítky dělnických deputací, žádajících, aby NOÚZ udělala

projev loyality, prostě, aby se pokusila zabránit tomu, co mělo přijít. NOÚZ, respektive organizační oddělení, odmítala tento nátlak a poukazovala, že politické věci jsou vyhrazeny protektorátní vládě.

V pondělí dne 1. června 1942 oznámil inž. Köster, že 2. června svolává protektorátní vláda na Staroměstské náměstí projev, kde bude mluvit zástupce vlády a musí také mluvit zástupce dělnictva a mládeže. V debatě bylo poukazováno na to, že oficiálním představitelem dělníků je Václav Stočes. Inž. Köster však briskně odmítl a prohlásil, že projev je nesmírně důležitý a že na jeho výsledku bude záviset Hitlerovo rozhodnutí o dalších opatřeních proti Čechům.

Proto se jednalo s Arnoštem Haisem, dobrým táborovým řečníkem, Vypracovaný referát byl v Černínském paláci „upraven“ a 3. června po projevu na Staroměstském náměstí otištěn v denním tisku. Totéž se dělo s projevem v Plzni. Po stagnaci, která potom nastala, byla dne 6. října 1942 vyslána na východní frontu dělnická a rolnická delegace. Odjela proto, že tento požadavek vyslovili členové zmíněných již „pracovních výborů“, vedených Karlem Jandou. O tom, kdo pojedje, rozhodl inž. Köster a dr. Hofmann, kteří přinesli seznam. Organizační oddělení se bránilo, neboť v seznamu byli lidé z okolí P o l e d n í h o l i s t u. Bylo dosaženo kompromisu a kromě Arnošta Haise jeli ještě Kostř, horník z Ostravy, a textilák Šmerda z Brna. S delegací také jel filmař aktualit Kučera. Po příjezdu byly otištěny články, korigované inž. Kösterem a jeho tiskovým poradcem Mentzlem.

9. prosince 1942 zasáhlo gestapo a zatкло Arnošta Haise a po krátkém pobytu na Pankráci internovalo ho v káznici v Golnově a ke konci války v koncentračním táboře v Hamburku. Zde je nutno říci toto: Gestapo zjistilo, že Hais od roku 1940 byl ve spojení s Andrěšem, dr. Bondym, prof. Jankovcem, Sedlmayerem, docentem dr. Josefem Fischerem a jinými. Po skončeném vyšetřování sešla se v Golnově téměř celá skupina: prof. Jankovec, doc. dr. J. Fischer, dr. Bondy, inž. Friedl, dr. Černoch, Václav Běhounek, dr. Paulík, dr. Antonín Klatovský, inž. Bulíček, dr. Zelenka, dr. Horák a jiní.

Zatčením Arnošta Haise a náhlým odstraněním Václava Stočesa v březnu 1942 z NOÚZ končí se druhá její etapa a také definitivně jakákoliv podzemní činnost. Dále nebylo nic, neboť gestapo zasáhlo důkladně nejen v Praze, ale i na venkově. Zde dokonce dříve, neboť v Kolíně je zatčen tajemník Remunda a v Plzni tajemníci Ladislav Ciegler a Sýkora,

Třetí etapu možno nazvati obdobím od roku 1943 do května 1945, kdy NOÚZ vede František Kolář a Evžen Erban, znalci poměrů v NOÚZ nazývaný „šedivá eminence“. Rozhodnutím ministerstva vnitra ze dne 2. dubna 1943 byla provedena změna ve správních orgánech NOÚZ. Místo zástupce předsedy byli ustanoveni dva ústřední tajemníci, kteří podle příslušnosti spolupodepisovali s předsedou písemnosti organizace a v jeho nepřítomnosti ho zastupovali. Byli to František Kolář a Hanuš Březina. Březina byl však této funkce brzy zbaven a Stočes se z dovolené již nevrátil. Přijal místo úředníka u Bati ve Zruči nad Sázavou. A tak František Kolář se stal hlavním vedoucím NOÚZ, což bylo úřadem říšského protektora potvrzeno k 1. lednu 1944, kdy byl jmenován generálním tajemníkem a nejvyšším představitelem. Sám pak jmenoval Evžena Erbana hlavním tajemníkem organizačního oddělení. Změny nebyly pouze v českém vedení NOÚZ, ale také i mezi dozírajícími Němci, kteří mění název „Verbindungsstelle zu den Gewerkschaften“ ve „Verbindungsstelle des Deutschen Staatsministers zu den Gewerkschaften“. Odchází inž. Köster (místem nového působení po Vídni a Praze měla býti Paříž) a je nahrazen SS Oberführerem

Kasperem, odchází dr. Hofmann a objevuje se pověsny Hummel z pražského úřadu práce a jiní. Toto vše znamenalo nejtěžší germanisaci a nacističtí NÚOZ. „Heydrichova zotavovací akce“ v tomto roce dosáhla nestvůrných rozměrů. V roce 1944 funguje 49 zotavoven. Jsou plné. Zúčastnilo se 44.000 dělníků a soukromých zaměstnanců. Každý dostal dopis, podepsaný Františkem Kolářem, že

„je pro účastníka velkou ctí, že může býti účasten akce „Odkaz Reinharda Heydricha“, a to v době, kdy mysl a úsilí celého hospodářství národa a říše jsou upjaty k velkému světovému zápasu. Očekávají nás všechny ještě vážné úkoly, než se duha míru rozhrne nad evropskými zeměmi a než nový řád sociální spravedlnosti zavládne na našem kontinentě. Pro tyto úkoly je třeba, abys načerpal v krátkém oddechu nové síly, atd.“

Jsou v dobré paměti rozhlasové projevy z této etapy, akce, semináře a labutí píseň NOÚZ: organizace zákopových prací v Brně. Ty byly úplným fiaskem, ačkoliv vedení „NOÚZ“ dojíždělo z Prahy do Brna. Laksnost a nezájem byl takového rozsahu, že bylo nutno zaměstnance povolati zpět do Prahy, neboť ti se denně dostávali do konfliktů s gestapem, vojskem a s SA. O tomto období by bylo možno napsati mnoho a mnoho. Skončíme tím stručně dějiny „NOÚZ“, rozdělené na tři etapy.

Vraťme se ještě k první větě tohoto článku. Právě-li denní tisk, že před národní soud budou postaveni funkcionáři „NOÚZ“ Václav Stočes a Arnošt Hais, potom bude velmi těžko posoudit, co NOÚZ byla a co dělala. Soud se v tom případě může zabývat jen obdobím od června 1939 do prosince 1942. Od 9. XII. 1942 je Hais vězněn. Otázka: A co bude s obdobím od března 1943? To je také NOÚZ a nesmírně zajímavá kapitola.

Otto Gráf

»... o čest studentů i university!«

II. Bitva o konservatoř utichla, Láhve s mlékem putují od úst k ústům, studenti ukusují ze svých krajíců a na řečníštích — stínům podobných — se střídají delegáti, jejichž projevy nikdo neposlouchá, o jejichž návrzích nikdo nehlasuje a z nichž nikdo nevěnuje pozornost tomu, co řekl řečník předcházející. Velká hodinová ručička již patnáctkrát od zahájení schůze oběhla číselník a předseda mnohokrát a vždy marně prosí o klid a pozornost. Shromáždění připomíná hlučící zahradní restauraci v plném letním provozu. V tomto ovzduší došlo za nevalného zájmu auditoria k hlasování o vtělení zásady poměrného zastoupení do stanov SVS. Pro návrh hlasovalo 141 pokrokových, proti 158 demokratických. Předseda oznámil výsledek a — nastal výbuch.

Pokrokový skočil na tribunu: »Hanba! Tady je vidět ta vaše demokracie v nedbalkách! Odmítnutí poměrného zastoupení je nejdopornějším zneuctěním základních demokratických zásad.«

Student z bloku demokratických vyrazil k protiútok, volaje do pokrokového tábora: »Dokud jste měli bezpečnou většinu, čerta jste se starali o poměrné zastoupení. Titíž lidé, kteří jsou dnes pro poměrné zastoupení, hlasovali při fakulturních volbách mediků, filosofů a SPIKu proti. Posuzujeme fakta a nikoliv jen plamenná slova.«

Osudové číslo 51 procent — otázka, jak vítězná většina naloží s poraženou menšinou — znovu a ještě neodbytněji se ujalo vlády nad vysoko vzdutými vlnami studentského shromáždění. Vůdce demokratických zvolal do řad protivníků: »Myslím, že se zbytečně vzrušujete; děláte tady z toho arénu. Buďte ujištěni, že na příští valné hromadě budeme zásadu poměrného zastoupení dodržovat; i když jsme nyní hlasovali proti.« Jiný z demokratických: »Nebojte se, že poměrné zastoupení ve stanovách nebude. Prozatím vidím, že protivníci neumějí prohrávat a že každá porážka je přípravou o poslední špetku rozumu, kterou mají.« Demokratičtí ujišťují, že zásadu poměrného zastoupení dají do stanov o příští valné hromadě; pokrokoví odpovídají: »Proč tak neučíníte ihned?«

Atmosféra přesáhla bod varu, řečníci bouří s tribuny.

Vůdce komunistických studentů poslanec Homola přistoupil k mikrofonu: »Před zahájením této valné schůze zastupci demokratických Ransdorf a Zich slíbili nám, pokrokovým, poměrné zastoupení, zavázeme-li se, že budeme hlasovat proti setrvání ve Svazu české mládeže. To je politické vydírání! My komunisté prohlašujeme hrdě, že protestujeme plnou vahou proti postupu, kterého jsme zde byli svědky, proti postupu, který neodpovídá zásadám naší ústavy. Předložíme tuto otázku (řečník prudce zvýšil hlas) nejen studentstvu, ale všemu pracujícímu lidu! Ten ať ukáže, na čí straně je pokrok a na čí straně je demokracie! — Demokratičtí zaručovali poměrné zastoupení. Podejme resoluci, že všichni studenti budou od tohoto dne stát na zásadě poměrného zastoupení.« Ransdorf skočil na tribunu, tiskl Homolovi ruku a volal: »Děkuji kolegovi Homolovi a věřím, že ve všech studentských orgánech a také v studentské komisi ÚRO bude uplatněna zásada poměrného zastoupení. Zaplať Pán Bůh, že jsme se dohodli!« Společným dílem Homoly a Ransdorfa bylo pak formulováno prohlášení, které zní: »Valná hromada SVS se usnáší, aby ve všech studentských organizacích byla od dnešního dne prováděna a uskutečněna přísná zásada poměrného zastoupení a aby byla přijata do stanov všech fakulturních spolků a SVS.« K resoluci se připojili srdečnými projevy i studenti strany lidové a sociálně demokratické.

Bylo proneseno několik projevů radosti nad smírem, až konečně prolomil smířlivost lidovec Pokorný: »Z té shody mám radost. Mám radost z toho, že tato shoda nastala tehdy, kdy demokratické studentstvo má většinu a že to nebylo v době, kdy studenti ovládal Kazimour.«

A bylo opět po idyle.

Nejvýraznějším znakem tohoto studentského shromáždění bylo, že se na něčem usneslo, a pak teprve o věci zahájilo rozpravu. Kolem třetí hodiny ranní byl na příklad zamítnut návrh, žádající, aby zahraniční studenti mohli být plnoprávními členy našich fakulturních spolků. Po zamítnutí tohoto návrhu rozvinula se o věci vášnivá debata.

Předseda Mezinárodního svazu studentstva ing. Grohmann: »Děkuji vám, kolegové. Bude se mi zítra těžko vysvětlovat francouzským, anglickým a polským studentům, že v Praze, v sídle Mezinárodního svazu studentstva, bylo rozhodnuto, aby zahraniční studenti nesměli být řádnými členy fakulturních spolků. Nevím, zdali všichni v tomto shromáždění přítomní delegáti vědí, že se pan prezident republiky velmi zajímá o vytvoření mezinárodní university v Praze, pro niž je nutno předem vytvořit všechny morální předpoklady. Proto otázka členství zahraničních kolegů v našich spolcích není bezvýznamná. Cizina velmi bedlivě sleduje studentský život v Praze a nepochybuje, že ode dneška za měsíc budeme v Harwardu nepřijemně informováni o dnešním vašem rozhodnutí. Potvrzují, že všude na západě i na východě studenti považují za přirozené dáti svým zahraničním kolegům všechna práva řádných členů svých fakulturních spolků, tedy také aktivní i pasivní právo volební. Za vaše rozhodnutí vám, kolegové, ještě jednou děkuji.«

Zahraníční referent Ústředního svazu čs. studentstva: »Je to ostuda, která vrhá stín na celé československé studentstvo. Ostatní svět se dívá na nás jako na stát, v němž se dostává studentstvu a školství mimořádné podpory. Chováte-li se tak, že to nemá obdoby, je to ostuda pro celý stát.«

Delegát SPIK: »Stydím se za své spoludelegáty, kteří hlasovali proti přijetí.«

Sociální demokrat: »Ostre protestuji proti rozhodnutí, znemožnit členství zahraničním kolegům. Bude mi ctí odeslat všem významným mezinárodním studentským organizacím důkladné vysvětlení o stanovisku sociálně demokratických studentů k této otázce. O mezinárodním dosahu svého rozhodnutí jste právě slyšeli z úst povolanejších.«

Komunističtí: »Ve jménu komunistických vysokoškoláků protestuji co nejostřeji proti pokračování v rasové a národnostní diskriminaci a žádám, aby tento protest byl zaprotokolován, neboť necheeme nést na čele znamení hanby a zpátečnictví.«

Lidovec: »To je humbuk. Já nechápu, proč se z toho dělá takový bláznec.«

Národní socialista: »Jsme členy ROH a v něm mají právo volit jen českoslovenští občané. Poslanec Zápotocký řekl nám tu dnes, že si své věci budeme vyřizovat sami, jen sami. Ve státě Čechů a Slováků budou tedy rozhodovat jen Češi a Slováci.«

Ing. Grohmann: »V americkém ministerstvu výchovy leží stovky přihlášek našich studentů ke studiu na amerických školách. Domníváte se, že po dnešním rozhodnutí mohou být tyto žádosti přijaty kladně?«

Národní socialista: »My studenti, organizovaní ve straně národně socialistické, jsme připravili návrh, aby při Svazu vysokoškolského studentstva byl zřízen sbor studentů cizí státní příslušnosti, jejichž členů bude zaručeno místo ve výboru SVS a jejichž delegáti na valných hromadách budou mít stejná práva, jako mají dnes kolegové z krajských spolků. Otázka zahraničních studentů je na tomto valném shromáždění probírána jen proto, aby tisk jedné politické strany měl zítra o čem psát.«

Komunista: »Pro spojenecké studenty nechceme ani zvláštní práva, ani zvláštní nepráva z důvodů politických nebo národnostních, a odmítáme návrh národních socialistů.«

Studentka: »Ač jsem byla dosud členkou lidové strany, prohlašuji, že nadále nemohu setrvat ve straně, která se staví odmítavě k přijetí zahraničních kolegů za řádné členy fakultních spolků.«

Lidovec: »Tato kolegyně už nejméně půl roku není členkou strany lidové, a to, co zde říká, je pustá demagogie.«

Po čtvrté hodině ranní se opět několikrát hlasovalo. Nejprve byl znovu zamítnut návrh Pokrokových na přiznání členství zahraničním studentům, pak návrh národních socialistů na zřízení sboru zahraničních studentů a přiznání místa ve výboru SVS, a konečně i komunistický kompromisní návrh na zřízení sboru zahraničních studentů při současně možnosti stát se řádnými členy našich fakultních spolků. Všechny návrhy padly. Není pravděpodobně síly, která by přiměla Demokratické hlasovat pro návrh Pokrokových, a Pokrokové pro návrh Demokratických.

Bystří, inteligentní, vnímaví jako jednotlivci, nesmírně snadno se stávají davem, stejným davem jako kterýkoliv jiný. Neurvalá vůle politických stran, zajistit svou nesmrtnost verbováním ročníků stále mladších a mladších, žene do politické arény téměř děti. Což nejsou dětmi v politice chlapi, kteří nejvýš v čtrnácti vstoupili do temnot okupace a kteří dnes necelé dva roky mohou teprve sbírat první dojmy svého politického života? Uplynula řada let od konce první světové války, než T. G. Masaryk se odvážil říci: »Rád se teď dívám na děti a mluví s nimi; tak se mi zdá, že už dnes jsou krásnější a přímější, a říkám si, že z nich vyrostou volní lidé.« Předpokládal, že teprve generace dětí, vyrůstajících v svobodě a volnosti, se mohou v politickém životě stát lidmi, kteří »nelžou a nebojí se pořádku, že je chce ten druhý napálit nebo jim něco udělat«. Místo toho naše politické strany, plné lži, napalování a osočování, pohlcují děti, nedopřávají jim času, aby vyrostly v krásnější, přímější a volné lidi, kteří by byli tvůrci krásnějšího, přímějšího a svobodnějšího světa, než v jakém žijeme nyní. Marně byste volali politické sekretáře na pomoc mládeži, bijící se po třicet hodin v boj, který nepřinesl a nemohl přinést prospěchu ani lidem, ani myšlenkám. Marně volat kohokoli; neboť nikdo není tak mocný, aby přiměl politické strany k slušnosti a umírněnosti v jejich dravé touze po moci, nenahlédnou-li samy, že osud demokracie a tím i osud demokratických politických stran spočívá na několika prostých zásadách slušných vztahů člověka k člověku. Zrcadlo, jež nám nastavují mladí na naši otázku »jaká je mládež«, dává i skličující odpověď na otázku. »Jací jsou ti staří.«

do ba a lidé

Michal Mareš

Mezi dobrem a zlem

Kdo chce vidět a kdo chce slyšet, vidí a slyší. A pak musí konstatovat, že kamkoli se obrátí, je u nás podzemí, v němž se odehrává tuhý boj dobra se zlem, pravdy se lži. Zejména urputné boje těchto dvou rozličných světů pozorovati lze v pohraničí. Tak si nakonec reportér uvědomuje, že vlastně již není obyčejným novinářským zpravodajem, ale že se spíše podobá muži ze zpravodajské

služby na straně moci proti moci zla. Nakonec spatřuje ve své informační službě jakési kouzlo a uspokojení. Bitva o vytažení zla na světlo není snadná, a musí být vedena nemilosrdně. Ještě jsou silné posice na straně zla, ale bašty jsou již hodně rozdrobeny, ofensíva všech mužů a žen, vedená k znemožnění všech těch malých despotů, pokračuje a má již své výsledky. Jeden z nejviditelnějších úspěchů je obecný ústup strachu, kamkoliv přijdeme. A druhý: blahodárné působení kriminální policie proti zlodějům. V tomto směru odvíšovací akce zdárně pokračuje, kam se jen obrátíte. Neodvratně se blíží den, kdy boj proti vlastnostem, zděděným po Němcích, bude dobojován tak, jak si to přeje zdrcující většina všeho národa českého.

Při své dnešní reportáži budu se dovolávat většinou dokumentárních dokladů.

Kdo zná dějiny našeho dělnického hnutí a vmyslí se v dobu socialistických červánků, ten ví, s jakým idealismem a čistou vírou průkopníci socialismu připravovali ono období, v němž nemělo být ani utlačovaných ani utlačovatelů, ani otroků ani pánů, vykořisťovaných ani kořistníků. A jaké oběti této víře byly přineseny! Po celou dobu trvání těchto bojů snad nejčistší štít uchovalo si hnutí družstevnické. Však je známa historie jak Oulu, tak Včelky, a nakonec úžasný a z družstevnického stanoviska krásný kolektiv, jako byla síť konsumních spolků »Včela«. Dostal-li se někdy nějaký trubeček do této včelí stavby, dlouho u plástu nepobyl, ostražitost včel je dostatečně známa. Dosud vždy bylo zabráněno, aby se do »Včelky« dostal větší počet trubečů nebo dokonce nějaký včelí mor. A přece byli jsme v poslední době svědky toho, že na Mostecku se do Včelky mor dostal, a to mor šmelinářský.

Trhovec J. Kočí dovedl si zaopatřit v této nouzi o textilie dodávky textilních továren a tisíce metrů po 24 Kčs za metr. Účet byl na jméno Kočí, zásilka zaslána na Včelu do Mostu, a účet vystavil pan Kočí, a to na 48 Kčs za metr. Včela pak podle tohoto účtu a s 30procentním zákonným ziskem zboží obratem ruky prodala svým, ponějvíce hornickým zákazníkům. Když tato aféra praskla, byl Kočí zatčen a současně s ním vyšetřována řada trubečů ze Včelky. Dosah aféry je dosud neznám. Hlavní svědek v této a jiných záležitostech měl být trhovec Kočí. Byl z vazby propuštěn, ale mluvit již nebude! S proraženou lebkou, jak bylo při pitvě zjištěno, byl nalezen na chodníku před kavárnou Opera v Mostě Zemřel v nemocnici v Praze, aniž již procitl a promluvil. Právě se, že ve stavu podnapilosti upadl na náledí a že si při tom prorazil lebku. Pokud je známo, opustil vězení bez peněz, po předchozím prý pokusu o sebevraždu. Doufejme, že tento mlčící svědek nebude příčinou, aby se nešlo dále do spleti tohoto případu. Nynější ministr obchodu Zmrhal byl po dlouhá léta centrálním ředitelem všech »Včel«. Jistě si dá osobně záležet na tom, aby jím budovaný podnik zůstal i nadále bez hany, zejména v kraji, kde je životní nerv našeho hospodářského dění, horníci a uhelná pánev mostecko-duchcovská.

Předseda MNV zavraždil koně

A tento muž ještě snad dnes úřaduje, alespoň nedávno tomu tak ještě bylo. Uvěřejňuji nejprve tragedii dobytčete, a pak teprve truchlohyry, jejichž oběti byli lidé. Dávám zde mluvit občanu z Dubé a nakonec připojuji pitevně nález úředního zvěrolékaře ze Štětí:

»Jací lidé byli posláni a přicházeli do pohraničí na vedoucí místa v lidové samosprávě, potvrzuje stížnost spoluobčanů z obce Strachaly, okres Dubá u České Lípy. Pravdivost stížnosti je doložena nejen řadou podpisů hodnověrných osidlců, ale je ověřena i přiloženým pitevním nálezem úředního zvěrolékaře ze Štětí n. L. Stížnost uvádí: Koncem února 1946 zapráhl B. M., předseda MNV a

rolník ve Strachalech, reversního koně (držitel MNV), do těžce naloženého vozu, který ještě rádně zabrzdil. Když kůň nemohl vozem pohnout, dal mu na krk řetěz (!), za který pak zapřáhl traktor. Tímto způsobem pak táhl koně za krk za ves na pole, kde kůň při zatáčení padl. Přesto jej dále táhl po zemi, a když přišli občané a domlouvali mu — předsedovi MNV!!! — hrubě je odbyl, že má od předsedy ONV v Dubé, Kubišty, nařízeno, »aby naučil koně tahat«, a jinému do toho nic není! Proti vůli předsedy MNV občané koně vyprostili, vypráhli, a postavili na nohy, a nechali mu pak koně na starost. Předseda MNV Moucha však řekl, že kůň musí dojít do stáje sám, a odešel domů. Po jeho odchodu kůň znovu upadl, a takto zchvácený ležel přes hodinu ve sněhu. Teprve na opětovné upozornění občanů dopravil koně domů.»

Blížší důkaz podává okresní zvěrolékař ze Štětí n. L., z jehož obsáhlého pitevního nálezu ze dne 28. února 1946 uvádíme:

»Reversní kůň č. 7703, valach, ryzák, 10 roků, 165 cm, stav výživy dobrý, držitel MNV. Nález: Byl jsem volán 24. II. 1946 do Strachal, že kůň onemocněl kolikou. Jelikož byla prognosa naprosto nepříznivá, coronelní reflex už scházel, musel být kůň na místě poražen. Zánětlivé kolikové příznaky nebyly vůbec zjištěny. Pitva byla provedena 24. II. ve 14.30 hodin. Kůže na hlavě oděná, zvláště v místě 2. a 3. krčního obrátle bylo zřejmé vidět, že zvíře bylo za živa řetězem uvázáno a násilím taháno. Odřeniny na nohou, zduřenin na zadku a pod břichem. Pysky zduřelé, z úst krvavý výtok, sliznice oční zarudlé, až krvavé. Vnitřní nález po stažení kůže: Podkožní vazivo, hlavně na krku, žebrech, na zadku a v místech kloubů přerváno, s krevními výrony. V dutině břišní asi 200 kub. cm krevní tekutiny. Výron krevní podél krku a kolem chřtánu a hltanu. Jazyk v prostředku úplně protřen. Slinné žlázy zduřelé, oční svalstvo rovněž oteklé. V dutině ústní: Sliznice krvavá, částečně oděná, dva přední zuby uvolněné, kolem zubů odřeniny, oči vystouplé, krevní výron na uších. Fraktura 1., 2. a 3. krčního obrátle s výronem krevním. S koněm bylo tak hrubě zacházeno, že byl přímo umučen! Celý tento případ byl hlášen četnické stanici SNB v Zakšíně, okres Dubá. Doporučuji, aby pachatel, který tak nelidským způsobem zacházel s koněm, byl hnán k odpovědnosti, a byl mu předepsán k náhradě.

Dne 28. února 1946. Vlastnoruční podpis a razítko úředního zvěrolékaře ve Štětí n. L.»

Jak tento předseda MNV jednal a zacházel se spoluobčany, lze nejlépe poznat ze stížností, podepsaných řadou osidlenců, kteří v pohraničí chtěli najít práci. Jen tak stručně uvádíme: Rozbití hlavy rozporkou jednomu sousedu, surové zbití ženy jiného souseda a rvaní za vlasy, následkem čehož byla postižená po 8 týdnů v lékařském ošetřování, což je známo nejen SNB v Zakšíně, ale i předsedovi ONV v Dubé. Ztýrání dalšího souseda a jeho syna, vyhrožování zabitím, roztrhání kabátu, při čemž se napadenému ztratila náprsní tobolka s částkou 6900 Kčs. Lékařské vysvědčení dokazuje zranění napadených. Také tato věc byla stanicí SNB v Zakšíně s příložením lékařského vysvědčení oznámena. Další ověření: zcizení motocyklu, jeho zašantročení do Lysé n. L., souhlas k převozu nábytku do jiného působiště občanu, který byl odsouzen podle retribučního dekretu 138/45, přes to, že ONV v Dubé vydal výslovný zákaz zcizení nábytku.

Pro doplnění a posouzení uvádíme, že tento pochybný hrdina všech uvedených nelidských a protizákonných počínů byl ještě v prosinci 1946 nejen »vzorným národním správcem« usedlosti ve Strachalech, ale i předsedou MNV s plnou pravomocí vypovědět z obce každého, kdo se nechtěl podrobiti jeho rychlářskému žezlu v podobě rozporky od vozu.

Pod vládou býkovce

Při této cestě dostal se mi do rukou koncept interpelace, kterou pan poslanec Václav Tichý dá rozdati poslancům Národního shromáždění. Pan poslanec jistě pro-

mine, že ještě než se tak stane, použiji toho k informaci širší veřejnosti. (Česká Kamenice, středisko znárodněného průmyslu papírenského, sklářského a textilního, dnes s více než 4000 českými obyvateli.)

»Dne 28. května 1945 byl na slavnostní schůzi, konané u příležitosti oslav narozenin pana presidenta dr. Edvarda Beneše, zvolen celou českou veřejností místní národní výbor v České Kamenici. Tento národní výbor byl zvolen podle směrnic košického vládního programu, pracoval přesně podle dekretů presidenta republiky až do doby, kdy byl za pomoci štábního kapitána Dovary a jeho poč. řízených důstojníků, poddůstojníků a vojínů a dobrodruha Adolfa Charouse násilně odstraněn; někteří členové tohoto národního výboru byli pak bezprávně zavřeni a nelidsky týráni.

Přibližně v polovině měsíce června 1945 usadila se v České Kamenici posádkou vojenská jednotka, vedená šépt. Dovarou. Tato jednotka bez vědomí místního národního výboru a proti právé vyšlému zakazu o konání domovních prohlídek vojskem prováděla domovní prohlídky bez asistence členů národní bezpečnosti a zabavovala majetek nikoliv ve prospěch státu, nýbrž ve svůj prospěch vlastní. Její členové zabavovali nákladní auta, traktory, osobní auta, kromě jiných ještě věci, a dokonce vypálili garáže národního výboru a odvlékli auta tam uložená. V předvečer evakuace dne 5. července 1945, domnívajíce se, že Němci budou za několik hodin evakuováni, vnikli do bytů inž. Scheberle, MUDr. Traube a zabavili tam perské koberce, chirurgické nástroje a jiné cenné věci v hodnotě přes sto tisíc korun předmnichovských. Tyto věci byly odvezeny do vily šépt. Dovary. Když toto zlovolné jednání dal předseda místního národního výboru inž. Cajdler prostřednictvím orgánů národní bezpečnosti vyšetřit, byl šépt. Dovara uvězněn, a vojáky a t. zv. partyzány ztýrán, aby jim nemohl v jejich neodpovědném řádění překážet. Tento šépt. Dovara s ostatními důstojníky odvezl mnoho cenného nábytku po Němcích do svého bytu v Praze-Vokovicích, jakož i na jiná místa vnitrozemí. Vzhledem k tomu, že Česká Kamenice byla městem velmi bohatých jednotlivců, je jisto, že šlo o velmi cenný majetek. Když se tito lidé obohatili, opustili město, v němž zbyla jejich přičiněním ustavená místní správní komise, v čele s pověstným Adolfem Charousem.

Adolf Charous, jako samozvaný předseda nové místní správní komise, resp. národního výboru v České Kamenici, zahájil zasedání tohoto sboru s býkovcem v ruce, a slovy: »Pánové, toto je naše nová lidová demokracie a touto budu zde vládnout.« Tento slib doslovně plnil, a staly se i případy, že občané, dožadující se vyřízení svých žádostí, byli Charousem zbiti přímo v úředních místnostech národního výboru. Kromě uvězněného předsedy národního výboru Cajdlera byli uvězněni a nelidsky týráni občané Jelínek st., Jelínek ml., vysoce tuberkulosní holič Smetana a mnoho dalších občanů a občanek, kteří teprve po několikaměsíčním věznění byli propuštěni na svobodu, aniž bylo před tím proti nim podáno trestní oznámení nebo jiné obvinění.

Na řádění šépt. Dovary a Charouse bylo podáno mnoho stížností okresnímu národnímu výboru v Děčíně, který se však o nápravu nestaral. Podobně, byť i méně drastické stížnosti docházely na okresní národní výbor v Děčíně i z Verneřic, Louček a jiných míst správního okresu děčínského, ale stěžovatelé se nikdy nápravu nedočkali. Proto 15. března 1946 podali postižení občané českokameničtí stížnost přímo ministerstvu vnitra, spravedlnosti a národní obrany, v níž se podrobně o všech zvěrstvech, krádežích, zneužívání moci úřední atd. vyslovili, a žádali o ochranu, zadostučinění a spravedlnost. Žel, mimo to, že byl soudně vyšetřován Adolf Charous, t. č. z vazby opět propuštěný, nebylo jejich žádosti dosud vyhověno.

Případ tento buď v České Kamenici a okolí velké pohoršení a uvádí vojenskou a veřejnou státní správu do nepříznivého světla a v nevážnost. Velké řadě občanů děčínského okresu vznikla touto zlovůlí velká škoda na cit, zdraví a majetku.»

Dovoluji si k této interpelaci připojit, že mám k dispozici písemný materiál, čítající na padesát hustě popsaných konceptních stránek, a to skoro vesměs dokumentární povahy úřední. Byla by to obšírná kniha. Dovolím si zde otisknouti aspoň toto:

Ústí nad Labem

Událostí dne je zde resignace předsedkyně ONV a také odchod mnoha funkcionářů KSC, takže lze očekávat značnou přestavbu v příslušných zdejším výbořech. Pokud jde o resignaci paní Marie Vobecké, nutno konstatovat, že převzala své odpovědné místo, když přišla z koncentračního tábora s podlomeným zdravím. Svého úřadu ujala se za okolností nejsvízelnějších. To, s jakými poměry musela zápasit a s jakými darebáky, kteří na příklad zavinili pověstnou ústeckou aféru Schicht-Buddhovu, a mnoho jiných, této poctivé ženě na zdraví přidati nemohlo. Uvědomil jsem si to, když jsem stál v nádvoří za barabiznou v Dlouhé třídě. Tam totiž bydlí paní předsedkyně, a nikoli v nějakém paláci o 24 pokojích. I ve svém exponovaném postavení zůstala prostou soudružkou. Do Litoměřic je odtud 24 kilometrů, a touto silnicí odešlo z Ústí k tamějšímu krajskému soudu mnoho těch, kdož paní Vobecké jistě ztrpčili její život, do vyšetřovací vazby krajského soudu. Místní Rudé právo loučí se s paní Vobeckou mezi jiným takto:

»Soudružce Vobecké bylo vysloveno uznání z míst nejvyšších za rychlé organisování pomoci a bezpečnostní služby při zločinné akci Němců krátce po revoluci v Krásném Březně.«

Proč psát takovou nehoráznou nepravdu, páni novináři, když beztak znáte pravou podstatu onoho strašlivého neštěstí? Ostatně, jak je třeba pozorně referovat o každém požáru v pohraničí, nejlépe vysvětlit ze zprávy dotyčného čísla Rudého práva samotného: dříve se to svádělo na Němce, a nyní, po odsunu, požáry trvají. Bylo by také na místě pozeptati se, jak bylo naloženo s četnými hudebními nástroji, zbylými zde po Němcích. Co již z nich a komu bylo vyžádáno, a proč z dosud ještě zbývajících, neodborně uložených nástrojů nemůže dostati příděl městská hudební škola? Kdyby z našich čtenářů někdo šel za dům Grand kavárny, nalezne tam klavír pod širým nebem v dešti a sněhu již po několik měsíců. Referent, který má na starosti hudební nástroje, libuje si vůči žadatelům o nástroje třeba v takových větech: »Nechte si své krasobruslařské projevy na kluzišti slov.« — I na takovém náledí lze uklouznout, pane Maceli Vaverko.

Milý příteli Grundmane,

zastáváš se v minulém čísle Mladé fronty, jako bych snad já ji chtěl ubližovat. Zdá se, že nejsi dostatečně informován. Mám na příklad zkušenost, že mi sazárna Mladé fronty odmítla vytisknout jeden článek vůbec a jiný mi redakce tak strašně politicky cenzurovala, že tím úplně zničila jeho smysl. Třetí zkušenost mi dosvědčí sám: je slušné, když Mladá fronta vůbec nereaguje na tuto debatu a zejména na moji přímou výzvu z předminulého čísla?

K Tvému nesmírnému omylu, že chce splácet nový svaz podle partajnických legitimací, jen podotýkám, že jsem nikdy nic takového nemyslel a že si nepletu všestrannost s všestranností, jak se to stalo Tobě. K tomu stranickému licitování, jehož se oba bojíme, určitě dojde, jestli se Mladá fronta neumoudří. Nevylučuji, že se to asi neobejde bez propuštění některých redaktorů (jejichž přijímání nebylo tak jednoduché, jak píšeš), ale chce snad Mladá fronta mít na svědomí, že jediná nepolitická cesta k sjednocení ztroskotala proto, že jejímu vedení záleželo víc na několika jednotlivcích? Opakuji: jestliže mladí lidé ze všech stran neudělají v nejbližší době rozumný, ale rozhodný krok k skutečnému organickému sjednocení, zasáhnou do věci politické strany a dopadne to ještě mnohem hůře než s tělovýchovou. — Mladá fronta má k tomu nyní slovo. Nazdar!

Jiří Ješ

Pane redaktore!

Myslím, že ona obhajoba, kterou se honosí pánové Satoplech a Machonin, není nejpovolnější k posloužení zájmům SCM. Vina špatné obhajoby neleží na bedrech ani P. Satoplecha, ani P. Machonina, o nichž nepochybují v nejmenším, že to myslí doopravdy. Prostě SCM sám, sám je příčinou tohoto špatného druhu obhajoby, neboť po zkušenostech od jeho založení ani nemůže být jeho obhajoba jinou, než je. Nestačí přejít s útrpným smíchem námičky a potom se rozkročit na základně budovatelského a ideového programu republiky, prohlásit »za tímto programem stojíme my!« Jest to nesporně výhoda pro SCM, že si mohl tak říkajíc úřední cestou tento program přisvojit a tím se octnout v jakémisi veřejně zajištěném postavení, v němž lze říkat na všechno stereotypně: My jdeme správnou cestou, tudíž všichni, kdo nás nenásledují, jsou podezřelí z nepřátelství k »zdravému dění«. Tím se ocitá SCM v postavení a la »zde stojím a nemohu jinak«, které by bylo ovšem velmi chvályhodné, kdyby — kdyby totiž nebylo ústí, orgánu SCM Mladé fronty.

Tím chci říci tolik, že Mladá fronta prokázala vždy, jak jednostranně je zaměřena, tedy jak je zaměřen SCM, jehož je mluvčím. Proto ony poznámky o tom, že nikdy nikdo neslyšel o marxistickém smýšlení jako o podmínkách vstupu do SCM, jsou více než zbytečné — nikdo nebude tak naivní, aby se vyptával někoho před vstupem, zda je toho neb onoho smýšlení. Chrání se totiž zmíniti se hlasitě o politice, ale běda tomu, kdo by se snažil politiku z jejich budování odstraniti.

K. Jun

dopisy

SCM

Vážený pane redaktore,

myslím, že dobře vstihl příčinu krise SCM kol. Uhlíř, když uvedl, že SCM chybí přesný a jasně vytyčený ideový program a tím jeho snažení ztrácí smysl a cíl. Je nám všem jasné, že mládí samo nestačí, aby bylo náplní a programem organisace mládeže; stačí však k tomu ideologie? Získal v SCM všechnu českou mládež, jen kdyby vyměnil za Merxe a Lenina Masaryka a Beneše? Není kromě toho nutno, aby tyto ideologické stránky Svazu byly spojeny, nebo aspoň podepřeny nějakým účelem konkrétnějším?

Všimněme si, že spolky starší (některé už přes 60 let), které také mládež sdružují, tuto konkrétní náplň mají: tak YMCA a YWCA vede mladé lidi přednáškami, debatními večery a tábory k opravdovému a prožitému křesťanství, Junák vychovává k rytmu charakteru poznáním přírody, hrami, výlety a tábořením, Sokol pak výchovu k národním uvědomění, mravnosti a kázní spojuje a tělocvikom, sportem a kolektivním cvičením. Ale mládež v těchto spolcích se nevěnuje jen hrám, výletům, sportu a cvičení; schází se i na večírcích, skautských schůzkách, v kroužcích sokolovské dorostenecké samosprávy a tam vyvíjí stejnou činnost, jako je v podstatě celá činnost SCM: besídky, recitace, debaty, zpěv a o práci na hřbitvích, v táborech i jinde také není nouze. A dělá to již po desítky let bez vlastních domů, bez jakýchkoliv podpor a propagace, bez placených funkcionářů a bez novin, jen s vlastním nadšením a tak tiše, že o tom málokdo ví. Nevede tedy cesta k sjednocení?

Snad by odpověď mohly dát tři prosté čísla: o celkovém počtu naší mládeže, o počtu organisovaných ve SCM a počtu organisovaných jinde. Za Sokol to mohou říci: má 360.000 žactva a dorostu mezi 6 a 18 lety.

S pozdravem Vám oddaný

Miroslav Jandásek

Vážená redakce!

Dovolte, mladí přátelé, abych také se připojil k rozpravě o vašich problémech. Mnozí stále chcete vytvořiti mohutný spolek mladých, mnoho starých vám to stále klade na srdce a vám pomáhá. Pokusili jste se o to hned v květnových dnech r. 1945. Musíme si říci otevřeně, že ne šťastně, ačkoliv měli jste vše, co jste potřebovali nebo chtěli. Hledáte příčiny, jsou různé názory. Myslím, že vzor byl cizí a nechtěl v mládeži, která viděla a poznala německou HJ, české Kuratorium, slovenské HG atd. Vzpomeňte, když SCM začínal, kolik toho užíval, zvláště propagace, podle těch, které jsme zavrhl. Zdá se, že vše nebylo dobře promyšleno, uděláno po našem a teď se s velikými potřebami i nedůvěrou musí napravovat a možná začít znova. Možná, kdyby to byla opravdu dělala mládež z vlastní potřeby, bylo by to dopadlo lépe.

Sjednocení! To bylo zvláště v minulých měsících kouzelné slovo, klíč ke všemu. Bohužel, že většinou jen kouzelným zůstalo, tak i u organisace mládeže. Sjednotit a přitom netříštit znamená, že od nové organisace musí dostati mládež všechno: výchovu duševní, tělesnou, politickou, náboženskou, zábavu i poučení atd. Velká slova, zvláštní výkony, nejlépe příležitostně, propagace atd. nestačí nastálo. Myslíte, že je to lidsky možné všechno sloučit, dát a přitom plně a dobře v jednotné organisaci mládeže? A i kdyby to bylo, pak se musí nejdříve najít jasná cesta. Nestaví se nikdy dům od střechy, tvoří a nevytvorí se trvale velké spolky a organisace od ústředí, třeba plných personálu. Ani hmotné statky a prostředky netáhnou, když není přitazlivostí myšlenky a síly ducha. A mládí přes všechno byl a budou vždy více idealisti. Máme příkladů v našem národě o tom víc než jinde. Nemáte-li opravdu strach, nejen někteří, že vám všem někdo chce vzít vaše mládí, vaše práva na vzdělání, vyučení, zaměstnání atd., sotva jest tak nutným tvořit nové spolky, které, jsou-li dobrovolné, přece nikdy všechny nezískají (ať feknete bohužel, ale je to tak a bude, dokud bude lidská svoboda) a také nemohou všem dát, co chtějí. Vlivu a pomoci politiky při tom nechci ani vzpomenout, neboť v těchto věcech dosud se jí nepodařilo ukázat, že má šťastnou ruku.

Dovoliť bych si vám něco poradit. Voláte často po organisaci mládeže s náplní masarykovsko-benešovskou, tedy skutečně naší československou. Výborně! Upozorňuji vás ještě na další náplň, která je starší sestrou těchto, která pro ni větořila a připravuje nej-

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Eva Medková:

POPEVEK

*Čekám jistě marně
zvonek nezávoní
nechce se mu asi
cośi mu v tom brání*

*Čekám jsem tak zticha
zavolání z dalek dneska
nepřichází*

*kteřý zpupný anděl
neschvál mi to kazí?*

*A jak v sluch m zpívá
den se dlouze vleče
co komu souzeno
tomu neutěče*

Ze sbírky »Ohnivý keř«

NOVÉ KNIHY

Václav Řezáč:

CAROVNÉ DĚDICTVÍ

... Ale Řezáč zná i živý únik z kletby absurdity, když přenáší lidskou tragedii ze sféry individuální do oblasti kolektivní — a ukázal to ve znamenité knížce pro děti **Carovné dědictví**. Předvedl tu symbolické město Dóm, které bylo odevždy svobodné, ztra-

Noví lidé jsou jen ti, kdo stačí na nové úkoly.

KAREL ČAPEK

tilo však svobodu, když se zmocnil vlády zbabělý usurpátor Gustav, původním povoláním psář, jenž jako diktátor ujařmil město, vykořisťoval měšťany a zastrášoval všechno obyvatelstvo strašným terorem. Řezáč pak předvádí vznik a rozvoj vzpoury celého města proti uchvatiteli, při níž spolupůsobí mocné kouzlo orientální čepice na hlavě chlapce Vítá, bojujícího za uvězněného otce a rozdmýchávajícího systematicky vzpouru, která svrhne diktátora a městu vydobude svobodu. Absurdita diktatury, ujařmující svět a znehodnocující život člověka, a revolta proti ní, usilující o zhodnocení existence člověka v lidském množství v opravdové svobodě... to je druhý pól Řezáčovy koncepce... ten interhumánní a nadindividuální. Při tom má „Carovné dědictví“ několik znamenitých situací, které mají velkou básnickou sugestivnost: myslím zvlášť na situaci, kde sen spícího Vítá

vytváří svou vnitřní silou skutečnost na zámku vévody Gustava, končící osvobozením Vítova otce.

Základní Řezáčova koncepce je hned v jeho začátcích rozklenuta a polarisována, koncepce absurdity a revolty proti ní je u něho rozvíjena na basi individuální a kolektivní, a konečným cílem je tu vždycky zhodnocení člověka jako skutečné lidské existence. A hned na počátku vývoje proniká u Řezáče jeho nekonečná vynalézavost fabulační, skutečná dějotvorná fantazie.

Národní osvobození
18. XII. 1946.

CO SE ČTE V LONDÝNĚ.

Richard Aldington: Wellington (William Heinemann Ltd. 18). Kniha o »starém« vévodovi z Wellingtonu, který kdysi porazil Napoleona a zabezpečil postavení Anglie v 19. století. Národ mu věnoval palác, který byl vystaven na Hy-

de Park Corneru a byl znám jako Londýn čís. 1. Jako politik — a ministerský předseda — měl méně štěstí a týž Londýn ho vypískal. Dnes náleží vévoda — Arthur Wellesley bylo jeho pravé jméno — již dostatečně daleké historii, aby mu mohla být věnována kniha sine ira et studio.

Sir Charles Petrie: Diplomatic History 1713—1933. (Hollis et Cartes 1.18). - Děj začíná mírem Utrechtským, který tak říkajíc sankcionoval národní státy a končí nástupem Adolfa Hitlera, jímž prý byla zahájena nová éra dějin. O tomto názoru velmi pochybuji. Přesto je kniha dobrou dějepisnou příručkou posledních 230 let.

Rex Wanner: The Cult of Power (John Lane) 7/6. — Osm essay, napsaných ve válečných letech. Nejděší a nejzajímavější je úvaha, spojující osobu Dostojevského se zhroutilím liberalismu. Dostojevský stál na straně rebelů, nikoliv na straně státu a tradice.

Torsyth Hardy: Grierson on Documentary (Collins). 16.

Karel Čapek:

TONDA

S tím Tondou, to bylo tak. Jednou přišla naše tetička, jako sestra mé ženy, abych jí prý v něčem poradil. Myslím, že to bylo skrz koně. Chtěla koupit do hospodářství koně, a tak povídá, vy švagře, znáte jako železničář hromadu lidí a i ty handlíře, co jezdí na trhy, tak kdybyste se jako poptal po nějakém šikovném koni. Povídám sem a tam hlavně o hospodářství, a já koukám, teta má něčeho plnou tašku. To bude, hádám, husička. Františku, budeš mít v neděli k obědu husu, myslím si. Domluvili jsme se s tetou, ale já pořád myslím na tu husu; ta by, hádám, mohla mít svých osm liber, i nějaké sádlo se vypeče. — Copak teta, to je moudrá ženská. A ona pak povídá, tady jsem vám, švagře, za vaši pomoc něco přinesla. A tahá to z tašky. A ono vám to začalo kvíčet, až jsem samým lekem vyskočil jako jenek. Koukám, živé se, a ječí to, jako by to na nože bral. Moc pěkné selátko, to se musí nechat. Copak naše teta, to je taková prostá osoba; ono se řekne konduktér, ale taková

venkovská ženská v něm vidí ouřad. Konduktér si může na lidi otírat hubu a posílat je sem a tam, až je jim z toho horko, no zkrátka, ouřad. A tak si chudák teta myslela, že se musí kdovíjak ukázat; taky si mě považuje, to je pravda, a naše děti má ráda jako své vlastní. — Říkám vám, takovéhle sele přinesla. Tumáte, švagře, to je od naší prasnice.

To víte, když to začalo kvíčet, příběhla hned žena a děti — no, radost veliká. Kluk to chytil za ocásek a nemohl se nabažit toho, jak to vřískalo. Andula to vzala do klína a chovala to jako dítě; sele se utišilo, začalo spokojeně chrochtat a usnulo, a ta holka vám seděla jako socha, sele zabalené v zástěře, a měla na jednou takové vyjevené a svaté oči. — Já to ani nemůžu pochopit, kde se v takové malé křivochcalce nabere tolik mateřství. Tak jak povídám, nic naplat, děti, musíme vyklidit dřevník a udělat z něho chlívek pro Tonička. Já nevím, proč jsem tomu seletí řekl zrovna Toniček; ale to jméno mu už zůstalo, dokud žilo u nás. Jenom, pravda, když to mělo přes deset kilo, začalo se mu říkat Toník, a potom už to byl Tonda. Náš

Tonda. To by člověk nevěřil, jak rychle takové čuně roste. Až bude mít svých sedmdesát kil, počítal jsem, bude zabijačka; něco se sní, něco vyškvaří na sádlo a nějaký šrůtek se pěkně vyudí na zimu. Tak jsme to krmili a pěstovali a po celé léto jsme se těšili na tu zabijačku; a Tonda, ten za námi chodil až do sednice a drbat se nechal, já říkám, jenom mluvit. Nikdo af mně nepovídá, že prase je hloupé zvíře.

A jednou kolem vánoc povídám, ženo, tak už bych mohl zavolat řezníka.

»Proč?« povídá žena.

»Inu, aby zapíchl Tonda.«

Žena se na mne jen tak překvapeně podívala; a já jsem sám cítil, že to znělo nějak divně. »Aby zabil to prase,« řekl jsem honem.

»Tonda?« povídá žena a pořád se tak divně dívala.

»Vždyť jsme ho proto chováli, ne?« jářku na to.

»Tak jsme mu neměli dávat křesťanské jméno,« vylukla žena. »Já bych to ani nemohla vzít do úst. Představ si, jitrnicu z Tondy. Nebo sníst Tondovo ucho. To ode mne nemůžeš chtít. A od dětí taky ne. Člověk by si připadal s odpuštěním jako lidožrout.«

To víte, pane: hloupá ženská. Tak jsem jí to řekl, ani se nepeptejte jak: ale když jsem o tom sám přemýšlel, tak mně z toho bylo divně. Sakra, zabit Tonda, čtvrtit Tonda a udít Tonda, ono to dobře nejde; já bych to sám nerad jedl. Člověk není takový nelida, no ne? Když to nemá jméno, tak je prase jako prase; ale když je to jednou Tonda, tak už má člověk k němu jiný poměr. Co vám budu říkat: prodal jsem Tonda řezníkovi, a ještě jsem se cítil jako lidožrout. Ani mě ty peníze netěšily.

Tak si myslím, lidi se můžou zabíjet, pokud ten druhý pro ně nemá jméno. Kdyby věděli, že ten, na koho míří flintou, že jmenuje František Novák nebo jak, třeba Franz Huber nebo nějaký Tonda nebo Vasil, myslím, že by jim něco v duši řeklo: Kruci, nestřílejte, vždyť je to František Novák! Kdyby se všichni lidé na světě mohli oslovit svým pravým křesťanským jménem, myslím, že by se mezi nimi tuze moc změnilo. Ale dnes si lidi a národy nějak nemohou přijít na jméno. To je ta bída, pane.

LM 11. 4. 1927

Z právě vyšlé knihy Bajky a podpovídky.

Rozbor díla Johna Griersona, který — asi před dvaceti lety — začal recenzovat filmy s hlediska sociální analýsy. Harry je sám spisovatel a filmař, filmový korespondent Edinburského deníku The Scotsman. Jeho kniha, která není psána pro širší obecnost, se obírá filmy a herci od roku 1935 a přináší několik návrhů pro mírovou výrobu.

E (Londýn).

Nové vydání starých francouzských básníků. V nakladatelství Gallimard vyšly sebrané básně Rimbaudovy v jednom svazku ve sbírce »La Pléiade«. Svazek zahrnuje nevydané básně a korespondenci Rimbauda s jeho matkou. Knihu opatřili kritickým komentářem Jules Moquet a Roland de Renévill. — Flammarion vydává znovu básnické dílo Paula Forta, oceňovaného Appollinaiem: »Bol d'air«, »Hélène en fleur«, »Je t'offre Paris« a »A la façon de Breughel d'Enfer et de Breughel de Velours«. Ve švýcarském nakladatelství Egloff vyšly dvě nové sbírky básní P. J. Jouva a úplný překlad Miloszových básní. K. i.

Nové zajímavé knihy. Bibliothèque française, redigovaná Aragonem, vydala román André Wurmsera »L'adolescence est le plus grand des maux« a sbírku nevydaných studií o Tolstém s komentářem Vladimíra Poznera. Poznerův román »Les gens

du pays« vyšel v nakladatelství Hier et Aujourd'hui. Jeho román »Deuil en 24 heures«, který vyšel za války v Americe, kde vzbudil pozornost, vyjde v Paříži v nejbližší době. Gallimard vydal již šesté vydání Kafkovy knihy »Proces« s předmluvou filosofa Groethuysena. Kniha byla ihned rozebrána. Velkého ohlasu dosáhla i pronikavá studie Edgarda Morina »L'an zéro de l'Allemagne« (Nultý rok Německa). I k této knize napsal předmluvu nedávno zesnulý Groethuysen. — Obsahem i pojetím protichůdné jsou dva poslední romány, jejichž autory jsou ženy: »Tous les hommes sont mortels« (Všichni lidé jsou smrtelní) od Sartrových žákyně a významné představitelky francouzského básnického existencialismu Simone de Beauvoir a »Trois, six, neuf« od známé Colette. První nás odvádí do minulých století, v nichž k našemu překvapení nacházíme řadu historických událostí, které byly historií dosud neznámé. Je to nová demonstrace jedinečné a neopakovatelné hrdinovy existence, tvrzení, že jsme angažováni do hry, která je předem určena. Hrdina je člověk zhnusený společností, který končí sebevraždou. Naproti tomu Colette vypráví ve svém románu historii pařížských bytů, které obývala. — U Plona vyšla nejnovější kniha bratří

Tharaudových »Vieille Perse, Jeune Iran« (Stará Perse, Mladý Írán). — Gabriel Faure, obdivovatel Chateaubrianda, shrnul svých šest esejí o něm do knihy »Essais sur Chateaubriand« (nakladatelství Artaud). Populární knihou o filosofii je essay Georges Ambroise »Dix siècles de philosophie«. Je v ní obsažen i rozbor existencialismu (nakladatelství Flore).

K. i.

Mozart ve francouzské hudební vědě. Novým zhodnocením Mozartova díla a genia je pětisvazková vědecká dílo »W. A. Mozart, sa vie musicale et son oeuvre«, jehož autory jsou zesnulý Teodor de Wyzewa a G. de Saint-Foix. Vydali Desclée a de Brouwer v Paříži, 1936 až 45. Hned po vyjití prvních svazků bylo dílo uvítáno všemi mozartology a hudebními znalci, mimo jiné Romainem Rolandem, pro závažnost interpretace Mozartova umění, které nevysvětluje jen vnějšími okolnostmi Mozartova života, nýbrž dílem samotným a celou dobou hudební atmosférou.

K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

První čs. plán. (Sbírka projevů a dokumentů o dvouletém hospodářském plánu.) Vydalo ministerstvo informací. Stran 165, 40 Kčs.

Československo a norimberský proces. (Hlavní dokumenty norimberského procesu o zločinech nacistů proti Československu.) Předmluvu napsal Dr. Prokop Drtina, ministr spravedlnosti. Průvodní text Dr. Karel Zajítek. Fotografie Karel Hájek. Obálka Boris Hanš. Vydalo ministerstvo informací. Stran 406, 150 Kčs.

Dr. Frant. Bláha: My a SSSR zvláště v tělovýchově. Vydalo nakladatelství Československé obce sokolské. Stran 95, brož. 60 Kčs.

Arnošt Polavský: V boj. Věrní odkazu, knižnice odboje a revoluce, řídí Ing. Vlastimil Louda. Obálka Milady Křeškové. Nakl. Dědourek v Třebouchovicích pod Orebem. Stran 118, brož. 68 Kčs, váz. 98 Kčs.

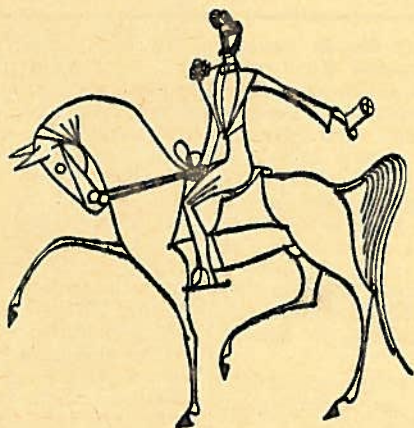
PhDr. Frant. M. Bartoš: Bojovníci a mučedníci. Vydal Kalich v Praze. Ve sbírce Postavy a pokolení, sv. 3. Obálka a úprava Václav Karel. Stran 212, brož. 75 Kčs.

Manuel Galvez: Generál Quiroga. Přeložila J. Pilzová. Obálka a vazba J. Hrubý. Vydal Kvádr. Stran 234, brož. 70 Kčs, váz. 95 Kčs.

Viktor Fischl: Lyrický zápisník. Básně. Kresby, obálka a úprava Cyril Bouda. Vydalo jako 13. sv. edice Lyrika nakl. Václav Petr. Stran 71, brož. 55 Kčs.

Aug. Suchý: Mé ženě. Stran 12, 15 Kčs.

NOVINKA TÝDNE

CIRKUS
HUMBERTO

EDUARD BASS

Slavný román Eduarda Basse vyšel právě v novém vydání, čímž dosavadní náklad činí 94.000 výtisků. S ilustracemi, obálkou a vazbou Frant. Tichého brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs

U všech knihkupců FR. BOROVÝ

NOVINKY POESIE A PRÓZY V MELANTRICHU

Anna Achmatová: Bílé hejno.

Milostná, elegicky laděná lyrika sovětské básničky, o níž se po loňské sovětské kulturně politické události mnoho hovořilo. Přeložila Marie Marčáková, doslov napsal Bohumil Mathesius.

Brož. 50 Kčs, váz. 65 Kčs.

František Hrubín: Zpíváno z dálky.

Nové vydání kouzelné Hrubinovy sbírky, podstatně rozšířené o dosud neotiskuté verše.

Brož. 30 Kčs, váz. 45 Kčs.

Jaromír John: Eskamotér Josef.

Romaneto o chudém českém skláři, kterého bída donutí, aby se vydával za kouzelníka. Inspirováno starozákonním Jobovým příběhem, vyjadřuje toto dílko útěchu národa, že se všechno znovu obrátí na konec k dobrému.

Brož. 35 Kčs.

Prof. dr. Jiří Král: Zeměpisný průvodce Velkou Prahou a její kulturní oblastí.

Dokonalý průvodce všemi složkami pražského života, jenž bude poučnou i poutavou četbou pro každého, kdo chce poznat Prahu do všech podrobností i s její vlastními obyvateli ukrytými neznámou tvář. S četnými mapami, náčrtky s vyobrazeními.

Brož. 149 Kčs, váz. 169 Kčs.

K. J. Beneš: Uloupený život.

Román, v němž se autor na milostném příběhu dvojných sester zabývá tajemstvím nezaměnitelnosti lidské osobnosti, je jedním z nejúspěšnějších moderních českých románů. Dvakrát zfilmován v cizině, přeložen do angličtiny, francouzštiny a bulharštiny, vychází již v sedmém vydání.

Brož. 125 Kčs, váz. 150 Kčs.

Vítězslav Nezval: Manon Lescaut.

Kouzelné básnické drama o nesmrtelných milencích, krásné Manon a rytíři de Grioux, vychází již ve čtrnáctém vydání.

Brož. 75 Kčs, vázané 95 Kčs.

U knihkupců

MELANTRICH